EKİM

İşçi sınıfının kurtuluşu kendi eseri olacaktır

BÜTÜN ÜLKELERİN PROLETERLERİ, BİRLEŞİN!

Sayı: 183, 15 Aralık '97

Kitle hareketinin yeni evresi

Aralık ayının ilk yarısında gerçekleşen eylemlilikler, kitle hareketinin yeni dönemine ilişkin ilk işaretleri vermektedir. Bunlar elbette işçi ve emekçi hareketinde köklü bir yön değişikliğinin yaşandığı, bir yükseliş ivmesinin başladığı anlamına gelmiyor henüz. Fakat derindeki hoşnutsuzluğun gücü ve hareketin yaygınlaşabileceği alanlar bakımından önemli veriler sunuyor. Dikkatle bakılması gereken bir öteki husus da, her kitle hareketlenmesi evresinde görüldüğü gibi, yükselecek bir yeni kitle hareketini bekleyen her zamanki tehlikelerdir. Bunların başında reformist kuşatmanın gerici rolü ile bugün artık resmen MGK'nın hizmetine giren hain sendika bürokratlarının hareketi sürüklemeye çalışacağı çıkmazlar gelmektedir.

***

Susurluk skandalı yıldönümünde gerçekleşen politik gösterilerin ardından yaşanan gelişmelerin ilki ve kuşkusuz en önemlisi, KESK'in çağrısıyla 11 Aralık'ta yapılan iş bırakma eylemi ile kamu emekçilerinin yaygın tarzda düzenledikleri kitle gösterilerdir. Hükümetin açık tehditleri ve polisin tüm saldırgan tutumlarına rağmen beklenilenin çok çok üstünde bir katılım ve yaygınlıkta gerçekleşen iş bırakma eylemi, alanlara da militan bir hava taşıdı. Eylemlerde gösterilen bu kararlılık, emekçi tabanındaki öfke ve mücadele isteğinin bir göstergesi sayılmalıdır.

İkincisi, DİSK'in İstanbul'dan başlattığı 8 günlük Ankara yürüyüşüdür. MGK'ya emirerliği yapmakta kusur göstermeyen DİSK yöneticilerinin böyle bir eylem düzenlemesi, işçi sınıfı tabanındaki öfke birikiminin ve düzenin iktisadi-sendikal alandaki saldırılarına karşı mücadele isteğinin bir sonucudur. Düzenin ESK saldırısına tam destek veren DİSK yönetimi, taban basıncı karşısında artık daha fazla umursamaz davranamıyor ve bir şeyler yapmak ihtiyacı duyuyor. Bu yürüyüş şahsında en dar ve pasif eylem biçimi seçilmiş olmasına rağmen, yürüyüşün somut seyri sonuçta ortaya farklı bir tablo çıkardı. Bütün ara duraklarda yürüyüşçü gruba gösterilen ilgi, verilen kararlı destek ve yürüyüşe ara katılmalar, tüm bunlar tabandaki mücadele isteğinin açık göstergeleridir. Ankara'da yaklaşık onbin kişinin katıldığı eylem ise yürüyüşün kendisinden çok daha dikkate değerdir.

Öğrenci gençliğin devletin yargılama ve cezalandırma terörüne karşı gerçekleştirdiği bütünüyle siyasal içerikli Ankara eylemi üçüncü önemli gelişmedir. Bu eylemin en dikkate değer yanı, önemli bir kesimi reformist grupların etkisinde bulunan eylemci gençlik kitlesinin gösterdiği militanlık ve kararlılıktır. Eylemci gençlik polisin vahşi terörü karşısında kararlılıkla direnmiş, ilk dağılmanın ardından yeniden toplanarak eylemini sürdürmüştür. Üstelik tüm bunlar çeşitli kentlerden yüzlerce kişilik gruplar halinde gelen önemli bir gençlik kitlesinin alana ulaşamadan karakollara doldurulması koşullarında gerçekleşmiş, gözaltında militan bir tutum sergilenmiştir.

Dikkate değer bir diğer gelişme ise, Yatağan, Kemerköy ve Yeniköy termik santralleri ile bölgedeki maden işçilerinin özelleştirme talanına karşı gösterdiği eylemli tepkidir. Başbakan M. Yılmaz'ın da itiraf ettiği gibi, uluslararası tekeller enerji işkolundaki işletmelerin özelleştirilmesine büyük bir iştahla bakmaktadırlar. Kâr oranı yüksek bu işletmeleri kapmak için aşırı bir sabırsızlık göstermektedirler. Ancak, santrallere gelen yerli ve yabancı tekel temsilcileri geçmişte olduğu gibi bu kez de işçilerin santral kapılarına kurduğu barikatlarla karşılaştılar. İşçiler tarafından anında ortaya konulan bu tepki hükümetin işinin bu kez hiç de kolay olmadığını göstermektedir.

Toplam tablo, yeni bir kitle hareketinin daha kararlı, militan ve daha yaygın gelişeceğine

ilişkin ilk işaretleri vermektedir. İşçi hareketi içinde şu ya da bu mevzide kıvılcımlar patladı. Susurluk skandalının ardından gerçekleşen Ankara merkezli gösteriler kitlesellik bakımından anlamlı olmakla birlikte, esas olarak hava boşaltma işlevi gördü. Gençlik eylem sürecinde büyük ölçüde yalnız kaldı. Bugün işçi, emekçi ve öğrenci gençliği kapsayan yeni bir eylem dalgasının ilk belirtileri ile karşı karşıyayız. Bu elbetteki böyle bir sürecin tüm hızıyla başladığı anlamına gelmiyor henüz. Fakat tüm bu kesimleri yeniden bir hareketlilik içine çekecek fazlasıyla neden var ve bir süredir durgunluk içinde bekleyen kitlelerin yeni bir eylemlilik süreci içine girmesi çok da şaşırtıcı olmayacaktır.

TÜSİAD-MGK hükümetinin ilk kurulduğu dönemlerde sermaye medyasının da özel gayretiyle oluşturulan atmosfer ve yaratılan sis perdesi, hükümetin peşpeşe gelen saldırılarının ardından çok geçmeden dağılmaya başladı. Yeni hükümet günden güne itibar kaybediyor. Önümüzdeki günlerde bu durum derinleşerek sürecektir.

Sermayenin işçi sınıfı ve emekçilere dönük iktisadi, sosyal ve siyasal saldırıları yeni hükümet döneminde daha da katmerlendi. Yüksek enflasyon, aşırı zamlar ve bunlara paralel her geçen gün biraz daha gerileyen reel ücretler, işçi ve emekçileri iyice bunaltıyor. Emekçiler için hayat iyice çekilmez hale gelirken, sermayenin kârları katmerleniyor, tekelci gruplar vurgun üstüne vurgun vuruyorlar. Sırada daha bir de İMF'nin dayattığı şok paketler var. Özelleştirmelerin hızlandırılması, sosyal hakların gaspedilmesi ve vergi adı altında yeni soygun paketi saldırıları ise zaten gündemde. MGK-TÜSİAD hükümeti, tüm sermaye hükümetlerinin 12 Eylül'den beri hiç dilinden düşürmediği "daha fazla fedakarlık" çağrıları yapıyor. Yine onyıllardır bu çağrılara eşlik eden "biraz sabredilirse düze çıkılır" yalanlarını yinelemek dışında mevcut hükümet kitlelere hiçbir şey vaadedemiyor.

Bu durumda, son bir yıldır sahte gündemler ve ikilemler üzerinden ve bizzat sendika yöneticilerinin özel yardımıyla şaşırtılan, aldatılan, edilgenliğe itilmiş bulunan yığınların parça parça yeniden hareketlenmesi anlaşılır bir durumdur.

***

İşçi, emekçi ve gençlik hareketini yeni dönemde bekleyen en büyük tehlike bir kez daha devrimci önderlik alanındaki zayıflıktır. Belirtmeye gerek yok ki, bu tür bir temelli zayıflık, yükselecek yeni bir kitle hareketinin en büyük handikapıdır. Zira bu, her türden reformizmin ve sendika bürokrasisinin kitle hareketinin kaderiyle kolayca oynanabilmesi imkanı demektir.

Düzen solu, somutta CHP, bir yandan MGK-TÜSİAD hükümetine destek verirken, öte yandan büyük bir sahtekarlıkla soldan muhalefet oyunu oynuyor. Saldırı hükümetini bizzat o ayakta tuttuğu halde, kitlelerin duygu ve taleplerini istismar eden sahte manevralara girişmekten, kitlelere cazip görünen demagojik bir propagandadan da geri durmuyor. Üstelik o bunu sendika bürokratlarıyla kurduğu dirsek temasıyla birleştiriyor. Öyle görünüyor ki, CHP işçi kitlelerini aldatıp peşine takmakta şimdilik daha çok sendika bürokratları üzerinden iş görmenin hesapları içinde. Bugün DİSK'e egemen Budak çetesiyle kurulmuş bulunan ilişkilerin bir benzeri muhakkak ki Türk-İş ağaları üzerinden de denenecektir. CHP'nin sahte bir muhalefet rolü oynayabilme olanağı, onun bu çerçevede şansını artırıyor. Bu tür gerici, emekçi düşmanı işbirlikler için zaten doğal bir temel var. Bu temel bir kısım sendika bürokratına ilk seçimde parlamenterlik rüşveti üzerinden ayrıca güçlendiriliyor. Doğal olarak kitle hareketini tehdit eden en ciddi tehlikelerden biri, gerici düzen solu ile hain sendika bürokrasisi arasında, kitle hareketini bloke etmek ve düzen kanalları içinde boğmak amacı çerçevesinde güçlendirilecek bu tür bir işbirliğidir. MGK'nın kitlelerin hareketlenecek kesimlerini kontrol altına almaya en müsait konumdaki bu gerici odaklardan bizzat beklediği bir işlevdir bu.

Sosyal-reformist siyasal akımlar, daha özel planda ise ÖDP ve EMEP, kitle hareketinin kaderiyle oynayabilecek öteki odaklardır. ÖDP, gençlik ve KESK içinde etkilediği güçler üzerinden bu uğursuz rolü halihazırda zaten oynuyor. EMEP ise aynı rolü esas olarak sınıf hareketi üzerinden oynamaya hevesli. Bu reformist partinin sendika bürokratlarından umduğu desteği bulamamanın yarattığı hayal kırıklığı içinde şu son zamanlarda onlara karşı yeni bir söyleme sarılması, yaratacağı reformist zehirleme tehlikesinin önemini ortadan kaldırmıyor. Çünkü liberallerin bu yeni söylemi sendika bürokratlarının kendileri yerine CHP ile dirsek temasına geçmiş olmalarından duydukları rahatsızlığın

ürünüdür. EMEP'in toplam faaliyeti ve söylemine bakıldığında ise, yaratacağı etki kaçınılmaz bir biçimde CHP kanalına akacaktır. Bu tıpkı, '80 öncesinde bir kısım devrimci siyasal akımın kaba popülizm ve yüzeysel anti-faşizminin dönemin CHP'sinin değirmenine su taşıması gibidir. Bir bütün olarak bugünün reformist akımlarının (İP, ÖDP, EMEP vb.) izledikleri siyasal çizgi, yürüttükleri propagandanın genel içeriği, CHP'nin değirmenine su taşımaktan başka bir sonuç yaratmayacaktır.

Reformizmin panzehiri elbette devrimci kitle eylemidir. Fakat bu, bugünden sürdürülmesi gereken etkili ve gündelik bir siyasal teşhirin önemini azaltmıyor, tersine artırıyor. Sendika bürokrasisinin TÜSİAD-MGK hükümetine tam desteği ve ESK ihaneti, reformist çevrelerin kitle hareketine dayattıkları düzenle uzlaştırma çizgileri, sistemi aklayan söylemleri, gündelik bir ideolojik-siyasal teşhirin konusu olmak durumundadır.

***

Her zaman altını çizdiğimiz bazı temel gerçekleri bu vesileyle bir kez daha yinelemek durumundayız: Yeni dönem kitle hareketinin sağlıklı temeller üzerinde gelişebilmesi, işçi sınıfı hareketinin süreçte oynayabileceği role bağlıdır. İşçi sınıfının iktisadi-sendikal istemlerin dar çerçevesini kırarak politik mücadele alanına çıkmayı başarabilmesi, diğer emekçi kesimlerin ve gençliğin temel ve acil sorunlarına sahip çıkan bir platformda hareket etmesi muazzam bir gücün ortaya çıkmasını sağlayacaktır. Bu durum, emekçi katmanlara ve gençliğe bir moral olmaktan öte daha kararlı mücadeleler için harekete geçmesine de yol açacaktır. Böylesi bir hareketin gelişimi ise devrimci öncünün ortaya koyacağı performansla dolaysız bir biçimde bağlantılıdır.

Bu söylediklerimiz girmekte olduğumuz özel evrenin sınırları içinde değil, daha genel bir perspektif olarak kavranmalıdır. Fakat bunun her özel evrenin sorunlarını ve sorumluluklarını ele alırken de önemle gözetilmesi gereken bir perspektif olduğu da açıktır. İşçi hareketi bugünkü seyriyle elbetteki öncelikle iktisadi-sendikal istemlere dayalı olarak gelişecektir. Çok özel ani gelişmeler hareketi kendiliğinden bir başka platforma sıçratmadıkça, bu beklenen bir sonuç olacaktır. Fakat, iktisadi-sendikal istemler düzeyinde de olsa gelişecek bir hareketin hızla siyasal bir mahiyet kazanabileceği unutulmaması gereken temel bir noktadır.

Komünistler böyle bir süreç içinde yalnızca etkin bir biçimde yer almakla yetinemezler. Bugünkü eylemlerde etkin bir müdahale pratiği, bu pratik içerisinde kitlelerle bütünleşmek ve kitleleri kendi mücadelelerinin özdeneyimi temeli üzerinde eğitmek çabası artık daha büyük önem kazanan bir görevdir. Kitle hareketini asıl dönüştürücü ve geliştirici olacak olan da böyle bir süreçte ortaya konulacak performanstır.

DİSK ve KESK eylemleri devrimci-demokrat grup ve çevreler adına umut kırıcıdır. Bu eylemlere ilgi gösterilmemiş olması yalnızca ideolojik-siyasal perspektiflerinin bir sonucu değil, bugünkü durumlarıyla dolayısız bağlantılıdır. Sınıf ve kitle hareketi içinde devrimci gelişmeyi örgütlemek sorumluluğu ve yükümlülüğü komünistlerindir. Bunu basitçe ortaya koyduğumuz temel iddianın bir gereği olarak ifade etmiyoruz. Devrimci önderlik sorumluluğunu omuzlamanın güncel pratik yükümlülüğüyle karşı karşıyayız ve bunun asgari imkanlarına da sahibiz. Herşey bu süreçte ortaya konulacak pratik siyasal performansa bağlıdır.

Yeni dönemde sorumluluklarımızın geçmişle mukayese edilmez düzeyde arttığım, sınıf ve kitle hareketinin devrimci gelişmesini sağlamanın sorumluluğunu taşıdığımızı unutmamalıyız. Sınıf ilişkilerinde yeni mesafeler almanın ve bu çalışmayı yetkinleştirmenin özel önemi ortadadır. Bu yeterince açık ve bilinen bir sorumluluktur. Fakat gençlik ve kamu emekçileri içindeki güçlerimizin, bugünkü güç ve imkanların sınırlılığı ne olursa olsun, kendi alanlarında üleri bir siyasal pratikle ortaya çıkmaları gerektiği tartışmasızdır. Devrimci bir kitle çalışması, reformizmin etkili bir teşhiri, mevcut güçlerin etkin kullanımı, bu alanlarda kitle eyleminin devrimci biçimler içerisinde yükselmesini olanaklı hale getirecektir. Kamu emekçileri ve öğrenci gençliğin politikleşmiş kesimleri buna fazlasıyla açıktır.

Sınıfı eksen alan siyasal çalışmamızı hiçbir biçimde zayflatmaksızın, mücadele dinamiklerinin kendisini ortaya koyduğu her alana ilgi göstermek, bu alandaki görev ve sorumluluklarımıza uygun bir etkinlik içinde olmak zorundayız.

EKİM

DİSK'in Ankara yürüyüşünün gösterdikleri

Son dönemlerde, sınıf ve emekçi hareketinde durgunluğu kırma yönünde belli kıbırdanışlar var. Bunlar ancak bir ilk kıpırdanma olarak değerlendirilebilir. İMF paketleri, zamlar, ücretlerin erimesi, örgütsüzleştirme, işten atılmalar toplam olarak sermayenin iktisadi ve sosyal saldırıları işçi ve emekçilerde mücadele isteğini dipten dibe mayalanmaktadır. Fakat bu hala da istem düzeyinde kalmakta, fiiliyatta fazla açığa çıkmamaktadır. KESK eylemleri ve DİSK'in Ankara yürüyüşü bu potansiyeli göstermesi bakımından önemlidir. Kamu emekçileri kitlesel bir şekilde alanlarda yerlerini almışlar, devletin bütün yıldırıcı açıklama ve tehditlerine rağmen sokakları eylem alanına çevirmişler ve taleplerini dile getirmişlerdir. Bu eylemlere bakıldığında hiçbiri de izinli değil fiili eylemlerdir. Emekçiler güçlerini meşruluklarından almaktadırlar. Bu dikkat çekici bir noktadır. Dikkate değer bir diğer nokta ise, eylemlerde atılan sloganların yalnızca ekonomik taleplerle sınırlı olmamasıdır. Gelinen yerde emekçilerin ekonomik taleplerin yanısıra düzeni hedefleyen sloganlar atması siyasallaşmaya açık olmanın bir göstergesidir.

Sınıf hareketi cephesinde ise ısrar ve inatla süren direnişleri görmekteyiz. Bu direnişleri ortaklama ve ortak bir komite içinde birleştirme çabamız her ne kadar boşa düşmüşse de bu, bugün sürdürülen direnişlerin önemini ve işçilerdeki mücadele azmini görmeyi asla karartmamalıdır.Ortak komite süreci ile ilgili değerlendirmelerimizde konunun arka planına açıklık getirildiği için burada girmiyoruz. Sonuçta bizlere düşen sözkonusu direnişlerin kazanabilmesi için bütün çabamızı ortaya koymaktır.Biz zaten başından beri direnişleri kendi dar ekseninde değerlendirmedik. Sınıf hareketinin toplamından, ihtiyaçlarından, harekete katacağı ivmeden ve kazanımlardan yola çıktık. Bu çerçevede de sınıfın çıkarlarını ön plana aldık. Müdahalemiz hep bu yönde oldu.

Sınıf hareketinin sendikal cephesinde.ise geçen haftanın gündeminde olan DİSK'in Ankara yürüyüşü vardır. Her ne kadar yürüyüş kitlesel olarak planlanmasa da geçtiği yerlerde kitlesel mitinge dönüştü. Bu ise başta planlananları boşa çıkardı. Yürüyüşün başından itibaren baktığımızda, karşımızdaki tablo hiç de umutsuz, iç karartıcı değildir. Yürüyüş güzergahı boyunca yürüyüşçülere sempati duyan, alkış ve sloganları ile destekleyen işçi ve emekçilerin coşkusu yürüyüşe daha dinamik bir görünüm kazandırmıştır. Özellikle sendikasız işyerlerinden gelen bu destekler işçilerin herhangi bir sendikaya yaslanmadan dahi kendi inisiyatifleriyle ve bazı korkularını aşarak eylemi sahiplendiklerini gösteriyor. Örneğin, Merter bölgesinde sendikasız tekstil işçilerinin yürüyüşçülere alkışlarla, sloganlarla karşılık vermeleri, zafer işaretleri ile selamlamaları bunun göstergelerinden yalnızca biridir. Tabi burada bölgede sürdürülen kurultay çalışmalarının, bülten dağıtımları vb. çalışmaların önemli payı var. Merter işçisi sömürüyü en yoğun yaşayan, sendikasız, sendikalaşma girişimlerinden dolayı defalarca işten atılmayla karşı karşıya gelmiş bir işçi kitlesini de barındırdığı için zaten doğalığında bir bilinç taşımaktadır.

Yine DİSK'te örgütlü metal işçilerinin kitlesel karşılamaları, iş bırakmaları işçilerin en küçük bir ciddiyet gördüklerinde nasil da bu eylemlere sahip çıktıklarının göstergesi olmuştur. Yalnızca karşılamakla yetinmemişler, belli bölgelere kadar yürüyüşe katılarak aktif desteklerini de sunmuşlardır. Bir başka bölgede Türk-İş'e bağlı yol işçilerinin aynı şekilde karşılama yapmaları işçilerin aslında sendika konfederasyonları arasındaki farkı fazla gözetmediklerini, en azından ileri kesimlerinin birlikte mücadeleye açık olduğunu göstermektedir. Sendika bürokratlarının "aslında biz uğraşıyoruz, fakat işçiler bilinçsiz, geri,

katılmıyorlar" sözlerinin gerçeği ifade etmediği bu eylemle bir kez daha açığa çıkmıştır. Yine Sabancı, Koç gibi büyük sermaye sahiplerinin Lastik fabrikalarındaki işçilerin iş durdurup yürüyüşe destek vermeleri üzerinde durulması gereken bir başka önemli olgudur. Bu fabrikalarda çalışan işçilerin görece yüksek ücret aldıkları, daha iyi koşullarda çalıştıkları bilinmekle birlikte, mücadeleden geri durmayacakları da açıktır. hiç de bunların mücadele isteğini kırdığı düşünülmemelidir. Söz konusu fabrikalarda başlatılan esnek üretim, kalite çemberleri uygulaması işçilerin bütünlüğünü paralize ederek örgütsüzleştirmeyi dayatmaktadır. Fakat şu da bir gerçek ki, işçiler buna kolay izin vermeyecekler.

Yürüyüşün bir başka cephesini ise karşılamalara KESK'e bağlı kamu emekçilerinin katılmasıdır. Bu çok kitlesel olmamakla birlikte ileriye atılmış bir adım olması bakımından önem taşımaktadır. Her şeyden önce, kamu emekçileri ile işçilerin ortak mücadelelerinin önünü açması için bir fırsattır. Çünkü tabanda gelişen ortak mücadele eğilimleri bu birlikteliğin güvencesi olacaktır. Öte yandan, bu yürüyüşün karşılamalarındaki çeşitlilik, örneğin siyanüre karşı mücadele eden köylülerin, kendi insiyatifleri ile bir organizasyona giderek işçileri sahiplenmesi, onlara yiyecek ikram etmeleri, bu vesile ile hem kendi mücadelelerini yükseltmeleri, hem de kendi cephelerinden işçilerin mücadelesine destek sunmaları, işçilerin biraz kıpırdandıklarında toplumun ezilen diğer kesimlerinden nasil da destek göreceklerini, hatta öncülük edeceklerini açığa çıkartan küçük bir örnektir.

DİSK'in bugünkü konumu ve sendikal bürokrasi basınımıza sürekli konu olmuş ve değişik vesilelerle, değişik örnekler üzerinden döne döne işlenmiştir. Sendikal bürokrasinin sınıf mücadelesinde bir engel teşkil ettiği defalarca anlatılmış ve sendikal bürokrasi konusunda bir açıklık oluşmuştur. Zaten başından beri çubuk sendikal bürokrasiye bükülmüştür. Çünkü sendika bürokrasisi sermayenin sınıf içerisindeki truva atlarına dönüşmüştür. Ayrıca sendika bürokrasisinin üzerinden iş yapmaya, güç toplamaya, onlara meşruluk sağlamaya çalışan reformist hareketlerin sınıf hareketini güdükleştirmeye çalıştıkları bilinmektedir. Yine devrimci-demokrat bazı akımların yalpaladıkları ve net bir tavır belirleyemedikleri bilinmektedir.

Bir dönem için bu çubuk bükme gereklidir. Ancak her çubuk bükme belli oranlarda tersi zaaflara da neden olabilmektedir. Yani sendika bürokrasisine yapılan vurgu zamanla sendikaları ya da sendikal mücadeleyi küçümsemeye neden olabilmektedir. Ya da bu kadar açık ortaya çıkmasa bile sendikaların düzenledikleri eylemleri, sendika bürokratları üzerinden değerlendirip, belli bir mesafe ile yaklaşmaya götürebilmektedir. Oysa biz en küçük bir işçi eylemine dahi, oradaki mücadele potansiyelini açığa çıkartacak tarzda yaklaşmalı, engellerle karşılaştıklarında bunların nasıl aşılacağını hem öğretmeli, hem de bu deneyimlerin ışığında öğrenmeliyiz. Bir taraftan zaafları açığa çıkartıp bunların giderilmesi yönünde çaba sarfederken, diğer taraftan ileri yönlerini öne çıkarmalı ve daha da gelişmesi için uğraşmalıyız.

Sendika bürokrasisinin teşhiri ancak somutta, yaşam içinde daha net yapılabilir ve işçilere de yaşadıkları somutluktan anlatılabilir. Yani mücadelenin önünde engel oldukları yaşamda karşılığını bulmalı, örnekler üzerinden anlatılmalı ve tartışmaya yer bırakılmalıdır. Zaten ancak tabandaki dinamik harekete geçirilebilirse sendika bürokrasisi aşılabilir.

Bunun yer yer örnekleri de mevcuttur. Geçtiğimiz kış Soma'da gelişen eylemler bunun güzel bir örneğini oluşturmakta ve biraz sorunlara sahip çıkıldığında, sendikacılar bu yönde zorlandığında onlar da görevlerine sahip çıkmak zorunda kalmakta, hatta bir parça sınıfa yabancılaşmamış unsurların mücadeleye çekilebilmesi de kolaylaşmaktadır. Zaten ilk etapta deyim yerindeyse kaşarlanmış sendika bürokratlarının harekete geçmesi mümkün değildir. Bunlar ancak mücadele ivme kazandığında bir kenara atılabilirler. Yani hareket bu kamburdan başka türlü kurtulamaz. İleri hareketler, ileri öncüler gerektirir. Başka türlü asgari düzeyde dahi bu bürokratların yerlerini koruyabilmeleri mümkün olmaz. Kısacası ya hareketin ihtiyaçlarının gereklerini yerine getireceklerdir ya da bir kenara

(Devamı s.11'de)

Kamu çalışanlarının iş bırakma eylemi

Tabanda hoşnutsuzluk ve eylem isteği büyüyor

KESK'in aldığı eylem kararı doğrultusunda 11 Aralık '97 günü onbinlerce kamu emekçisi iş bırakarak sokaklara döküldü.

Türkiye'nin büyük kentlerinde yapılan mitingler başta olmak üzere, ülkenin dört bir yanında gerçekleştirilen kitlesel basın açıklamaları, oturma eylemleri vb. ile alanlar doldu taştı. Devletin her türden baskı ve engellemelerine, başbakanlığın eylemi yasaklayan genelgesine rağmen bir milyona yakın işçi ve emekçi alanlardaydı.

Üç yıla yakın bir eylemsizlik sürecinden sonra kamu emekçilerinin 11 Aralık eylemi, gerek yakaladığı kitlesellik gerekse coşku ile önemli bir çıkıştır. Yakalanan kitlesellik herşeyden önce tabanda mayalanan mücadele potansiyellerinin bundan böyle sermaye saldırılarına sessiz kalmayacağının, önümüzdeki süreçte mücadelenin keskinleşerek yükseleceğinin ilk işaretidir.

11 Aralık eylemi kamu emekçilerinin ve sınıf kardeşlerinin sermaye sözcüsü hükümetin "bu kış zor geçecek" açıklamalarına ve sermaye ve tekelci basının fedakarlık çağrılarına verilmiş anlamlı bir yanıttır. Daha önemlisi, sınıf kitle hareketinin başına çöreklenen, işçi emekçi hareketinin ihtiyaçları yerine kitleler eyleme hazır değildir diyerek bütün çalışmalarını kendi ihtiyaç ve çıkarları üzerinden yürüten, sendikal mücadeleyi de buna endeksleyen reformist önderlik ve anlayışlara verilmiş iyi bir derstir.

"Kamu emekçileri iş bırakmalara hazır değildir, sokak eylemleri bitmiştir" diyerek gerçekte kendi uzlaşmacı ruh hallerini kitlelere hakim kılmaya çalışan reformistlerin harekete önderlik edemeyeceği açıktır. Süreç biz sınıf devrimcilerini haklı çıkarmış, uzlaşmacı, pasifist, ekonomist, mücadele kaçkını reformistleri ve sendika bürokratlarını mahkum etmiştir.

Eylemin başarılı geçmesi kuşkusuz KESK ve çoğu sendika yönetimlerine hakim bu bürokratları sevindirmiş ve hemen kendilerine pay çıkarmaya çalışmaya başlamışlardır. Fakat öte yandan da telaşa kapılmışlardır.

Açıktır ki, bu bürokratların şimdiye kadar olduğu gibi bundan sonra da ekonomist-pasifist anlayışları hakim kılmaya çalışacaklar, hareketin ileriye çıkışını engellemek için "doldur-boşalt" taktiklerini devam ettireceklerdir.

Eylemde ulaşılan kitlesellik bu reformistlerin eylemi örgütleme çalışmaları sonucu olmamıştır. Bir yandan sermaye düzeninin iktisadi ve sosyal saldırılarına karşı kitlelerde oluşan tepki, diğer yandan öncü emekçilerin ve sınıf devrimcilerinin müdahalesi ve eylemi örgütleme çalışmalarının bir sonucudur.

Yine de eylemin bilinçli ve örgütlü bir çıkış olduğunu söylemek abartma olur. Önderlik sorunu hala da yakıcı bir sorun olarak durmaktadır. Süreci iyi değerlendirmek, mücadelenin ihtiyaçlarını doğru belirleyip buna yanıt verecek mücadele programları oluşturmak, alana özgü müdahale biçimi ve araçları kullanmak zorundayız. Herşeyden önce mücadeleyi 6 aylık eylem takvimlerinden çıkararak süreklileştirmek gerekir. Bunu genişleterek "sınıfa karşı sınıf" bilinciyle işçi emekçi tüm ezilenlerin mücadelesini ortaklaştırmalıyız.

Haklarımızı alana kadar, sermayenin sömürü düzeni kapitalizmi yerle bir edene kadar şiarımız sürekli eylem sürekli direniş olmalıdır.

Grevli-toplusözleşmeli sendika hakkımız için militan mücadeleye! Grev hakkı grev yapılarak alınır!

Ekimci kamu emekçileri

Trakya: Sınıf mücadelesinin önemli bir alanı

Trakya bölgesi özellikle '80'li yıllardan sonra sanayinin Anadolu'ya kaydırılması adımı ile birlikte, sanayinin geliştiği özel bir bölge olmuştur. Özellikle İstanbul'da tekstil sektörünün bu bögeye kaydırıldığı bilinmekle birlikte, bu işkolu dışında da önemli fabrikaların olduğu bir gerçektir. Ağır sanayi (metal gibi) dışında cam, gıda ve deri işkolu da belli bir ağırlık taşımaktadır. Genel ölçekten bakıldığında, Türkiye'nin İstanbul, İzmit, Bursa sanayi bölgeleri ile birlikte önemli bir sanayi merkezi olarak Trakya'da özellikle Çorlu, Lüleburgaz ve Çerkezköy üçgeninde bir yoğunlaşma görülmektedir. Bu nedenle mutlaka çalışılması ve tutulması gereken bir alan olduğu açıktır. Bölge, gelecekte işçi hareketinin yükseldiği koşullarda bir motor güç olacak potansiyele sahiptir. Yukarıda sayılan merkezlere yakınlığı da ayrıca önemli bir etkendir.

Bölgedeki işletmeler ve üretimin özellikleri

Kapitalist üretimin gelişip uluslararasılaşması ile birlikte, üretimin dünya ölçeğinde emperyalist burjuvazinin çıkarlarına göre planlandığı, her ülkeye de bu plan doğrultusunda üretim yaptırıldığı biliniyor. Dünya ölçeğinde yapılan planlama dışında, ülke içinde de üretimin parçalandığı, yan sanayi kolları oluşturulduğu bir gerçektir. Bu parçalamanın birkaç önemli nedeni vardır. Birincisi, üretimin bir bölümünün yan sanayiye kaydırılarak daha yoğun bir emek sömürüsü gerçekleştirmektir. İkincisi, bununla da bağlantılı olarak, daha az sayıda işçiyi biraraya getirerek işçilerin örgütlenmesinin önüne geçmek, binlerce işçinin birarada tutulması koşullarında bilinçli ve birleşik bir gücün oluşmasını baştan engellemektir.

Sermaye sahiplerinin bu yönde bilinç açıklığı bulunsa ve bunu uygulasalar da, büyük ölçekli üretim hala belirleyen durumdadır. Özellikle örgütlenmenin daha kolay önüne geçebileceklerini düşündükleri bölgelerde büyük tesisler kurmaya daha rahat gidebilmektedirler.

İşte Trakya bölgesi buna bir örnektir. Yukarıda çizdiğimiz üçgendeki üretim büyük ölçekli bir üretimdir. Bu bir yönüyle özellikle tekstilde bir zorunluluktur. Tekstilin entgre tesislerini yan sanayiye kaydırmak fazla mümkün görünmüyor. Bunu konfeksiyon bölümünde fason üretim uygulamasıyla gerçekleştirseler bile, diğer bölümler için (iplik, dokuma, boya) gerçekleşmesi oldukça güçtür. Bu bölümler büyük sermaye yatırımı gerektirmektedir.

Bölgedeki diğer işkolları da büyük ölçekli üretim yapmaktadırlar. Trakya Cam ve Kırklareli Cam, bünyesinde binlerce işçiyi barındıran dev tesislerdir. Yine, metal sektöründe Wolkswagen, Profilo, Bosch vb. için patronların özellikle bu bölgeyi tercih etmesinin nedenleri açıktır.

Üretimin yoğun olduğu, binlerce işçinin birarada çalıştığı işletmelerin örgütlenmeye açık hale geldiği ve uzun süre örgütsüz kalmadığı bilinir. Yine deneyimlere gözatıldığında, önemli dönemeçlerde sınıf hareketinin kalbinin bu fabrikalarda attığı ve sınıfın diğer bölüklerini arkalarından sürükledikleri açık olarak görülür. Tarih bunun örnekleri ile doludur. İşte bu gerçekten dolayıdır ki, bu tür işletmeler, kapitalistler tarafından da en fazla önem verilen ve tutulan yerlerdir. Bütün ince baskı ve sömürü biçimleri buralarda denenir ve uygulanır. Esnek üretim, kalite kontrol çemberleri, taşeronlaştırma vb. uygulamalar büyük fabrikaları hedef haline getirir. Üretim üzerinde yapılan hesapların dışında bizzat örgütlenmeye yaklaşım da orta ve küçük ölçekli fabrikalardan farklılıklar içermektedir.

Sendikaların yapısı

Yukarıda bahsedildiği üzere büyük ölçekli üretimin yapıldığı üretim birimleri, hem binlerce işçiyi birarada tutmasından, hem de

ülke ekonomisinde tuttuğu yer itibariyle uzun süre örgütsüz kalamaz. Bu bilindiği için bu tür işletmelere genellikle sendikalar patronlar eliyle getirilir. Tercih tabii ki kendileri ile "uyum" içinde çalışacak sendikalar yönünde olur. Türkiye'de sözkonusu işletmelere baktığımızda, metalde Türk-Metal'in, tekstilde Teksif'in örgütlü olduğu görülmektedir. Hesaplar gelişebilecek mücadeleyi baştan dumura uğratmak üzerine kuruludur. Sözü edilen sendikaların ise bu beklentiyi fazlasıyla yerine getirdikleri bilinmektedir. Trakya bölgesinde de bu kural işlemektedir. Büyük metal fabrikalarının hepsinde Türk-Metal örgütlüdür. Tekstil fabrikalarında ise Teksif başta idari personel, yani müdürler vb. aracılığı ile yerleştirilmiş ve yerleştirilmeye devam ediyor. İşçilerin gözünde bu sendikaların ipliği çoktan pazara çıkmış durumda. Ancak, özellikle sözleşme dönemlerinde rahatsızlıklar artıp belli hareketlilikler yaşansa da, iç örgütlenme yaratılamadığı için hareket kısa sürede sönümlenmekle yüzyüze kalmaktadır.

Bir diğer nokta ise, tekstilin büyük entegre tesislerindeki konfeksiyonların sendikasız olmasıdır. Genellikle bu bölümler farklı isimler altında açılmakta ve sendikasız bırakılmaktadır. Sermaye sahiplerinin ortak kararları bu tesislerde de geçerlidir. İşletmenin bütünü sendikalı olsa dahi konfeksiyon bölümleri bunun dışında tutulmaktadır. Fakat yeni yeni yaşanan gelişmeler üzerinden (özellikle Akın'ın bünyesinde olan Sofist Tekstil'in DİSK Tekstil'de örgütlenme isteği üzerine) konfeksiyon bölümlerinin de Teksif'de örgütlenmesi gündeme gelmeye başlamıştır.

İktisadi yapı ve işçileşme sürecine etkileri

Bölge tarımda da Türkiye ekonomisinde önemli ölçüde yer tutan bir bölgedir. Tarımdaki makinalaşmanın düzeyi bir hayli gelişmiştir ve pazara dönük üretim yapmaktadır. Kısaca, bölgede kapitalistleşme bütün boyutlarıyla yaşanmaktadır. Tarım ürünlerine bakıldığında ise ilk sırayı ayçiçeği üretimi almaktadır. Üretilen ürün yine bölgede kurulu yağ fabrikalarında işlenmekte ve pazara sürülmektedir. Bu arada sanayileşmenin gelişmesi küçük ölçekli üretimi çözerek, zaten rekabete fazla dayanamayan küçük üreticileri fabrikalara sürerek, proleterleşme sürecini hızlandırmaktadır. Bölgedeki fabrikalara çevre köylerden kalkan servis araçları bunun somut göstergesidir.

Bununla birlikte ele alındığında sınıf bilinci özellikle topraktan yeni kopmuş işçilerde zayıftır. Çünkü hala ikili bir sürecin içinde kendisini ifade etmekte, toprakla bağlarını sürdürmektedir. Toprakla bağı olan işçi sayısı oldukça büyük orandadır. Topraktan edinilen yan gelir sınıf bilincinin gelişmesini güçleştirmekte ve sorunlarına sahip çıkma noktasında zayıflığa yolaçınaktadır. Fakat yaşanan süreç yalnızca bu bölgeye özgü değildir. Toprakla bağı henüz kopmamış ve sanayileşmenin yeni girdiği bütün bölgelerde süreç bu şekilde işlemektedir. Fakat yine şu da bilinen bir gerçektir ki, bu sürecin sonu proleterleşmeyle noktalanmakta ve toprakla bağlar giderek sıfırlanmaktadır. Bu açıdan bakıldığında, birkaç yıl alacak bu süreç oradaki sınıf hareketini belli bir dönem etkilese bile son tahlilde belirleyeni değildir. Nitekim, bölgede birkaç yıllık geçmişi olan fabrikalarda yaşanan direnişler bunu doğrulamaktadır.

Kirli savaş gerçeği ve tırmandırılan şovenizm

Kürdistan'da süren kirli savaş bölgede sivil faşizme belli bir etkinlik alanı sağlamaktadır. Bölgenin askere giden gençlerinin genellikle Kürdistan'a gönderilmeleri, sıcak savaşın içine girmeleri, şovenizmin tırmandırılmasında kullanılan etkili bir araç haline gelmektedir. Özellikle geri bilince hitap edilmesi, hatta orada askerlik yapanlara sunulan olanaklar, sivil faşizmin ülkü ocakları vb. ile örgütlenmesinin daha fazla önünü açmaktadır. Bunun dışında devletin bu örgütlenmelere desteği ek olanaklar sağlamakta, özellikle genç kuşağın çevresine toplamasına imkan vermektedir.

Büyük fabrika sahiplerinin finansörlüğünü yapmaları ve faşist ideolojinin etkisindeki işçilere sağlanmaya çalışılan olanaklar, kendilerine gerici bir kadro oluşturma ve gelişecek mücadeleyi engelleme hesaplarının ürünü olarak karşımıza çıkmaktadır. Geçmiş

yıllara oranla sivil faşizmin gelişme kaydettiği bilinse bile, bu olgu diğer taraftan kendisini bu örgütlenmelere kapalı tutan, mesafe koyan kesimlerde tepkilerinin artmasına yol açmaktadır. Özellikle fabrikalarda bu tür işçilerin patronun adamı olarak ifade edilmeleri ve bunun üzerinden daha fazla mesafeyle yaklaşılması sivil faşist hareket ile sermayenin bağlarını görülmesini de kolaylaştırmakta ve anti-faşist mücadelenin de doğru bir zeminden algılanmasının olanaklarını yaratmaktadır.

Çalışmalarımız üzerine

Bölgenin özellikleri ve özgünlükleri hem burada ciddi bir çalışma yapmayı ve hem de bu özgünlükler üzerinden politika belirleme gereğini iki kez önemli hale getirmektedir. İçerden çalışma ve alan çalışması doğal olarak zaten içiçe yürüyen, yürütülmesi gereken bir çalışmadır. Bu, bugüne kadar yayınlarınıza defalarca konu olan ve olmaya devam eden, değişik yönleriyle ele alınan kapsamlı bir konudur. Bölgedeki büyük fabrikalarda içerden çalışma yapmak, sendikaların durumu, tesislerin büyüklüğü, işçilerin özellikleri ve sınıf bilinci gözönünde tutulduğunda, bu uzun soluklu bir çalışma olacaktır. Dipten dibe ilerlemek, sabırlı, istikrarlı ve doğru bir çalışma tarzı tutturmak gerekmektedir. Kendiliğinden gelişecek mücadele dinamiklerinin ortaya çıktığı yerlerde mutlaka bunları motive etmek ve bu dinamiği daha sağlıklı ve kalıcı örgütlenme kanallarına akıtmak, örgütlü bir güç haline gelebilmek çalışmayı sürdüren yoldaşların öncelikle gözetmesi gereken bir olgudur. Bunun dışında çalışmaya ve mücadeleye daha kısa süreli bakmamak ve çok kısa sürede sonuç alıcı tarzda yaklaşmamak, bölgenin büyük tesisleri gözönünde tutulduğunda, verilen emeğin daha uzun sürede geri dönebileceğini düşünerek soluğumuzu tutmamız yerinde olacaktır.

İçerden çalışmada bu tarzı tuttururken, diğer taraftan da bölgeye yayılmak, daha popüler bir tarzı tuturarak da politikalarımızın yaşam bulmasını sağlamak zorundayız. Bunun aracı olarak da bölgenin sanayi işçilerine yönelik bir bölge bültenini devreye sokmak yerinde olacaktır.

Bülteni işkolu üzerinden değil bölge üzerinden çıkarmak istememizin nedeni, üretimin özelliklerinden dolayı zaten sorunların belli farklılıklar içerse de ortak paydalarının fazlalığındandır. Sendikaların özellikleri, büyük ölçekli üretim, işçilerin özellikleri vb. büyük benzerlikler taşımaktadır. Bölgenin özgün koşulları da buna eklendiğinde, bölge bülteni çıkarmak daha ileri bir adım olmaktadır. Bölgedeki sınıflar arasındaki uçurum giderek açılmaktadır. Örneğin bir fabrika sahibi helikopteriyle İstanbul'dan akşam yemeğinden gelip fabrikanın bahçesine inerken, diğer taraftan taşeron işçileri akşam yemeklerini bile zor yiyebilmektedir. Böylesi ayrımların gözle görülür hale gelebildiği bir yerde bölge bülteni üzerinden sınıf savaşımına çağırmak ve işkolları ayrımını biraz daha silikleştirmek, işçilerin sınıf bilincini geliştirmek bakımından çok daha olanaklıdır.

Sınıf bilincinin gelişmediği oranda işçiler kendilerini öncelikle kendi fabrikaları üzerinden, biraz daha genişletildiğinde işkolları üzerinden ifade etmektedirler. Bu bölge de bu gerçekliğin dışında değildir. Bunlar mutlaka bültene yansıyacaktır, ancak bülteni zenginleştirici öğeler olarak ele alınacaktır.

Bülten adımı ile birlikte bölgenin genel işçi kitlesine hitap etme, politikalarımızı yaygınlaştırma, bölgeye daha derinlemesine nüfuz etme olanağına kavuşacağız. Aynı zamanda bültenin bölgenin sanayi işçilerinin sesi olabilmesi ise bir süreç sorunudur. Bülten diğer deneyimlerimizden de anlaşıldığı üzere yalnızca bir yayın faaliyeti değildir. Örgütlenmenin aracıdır. Bu adımın belli bir aşamasında ise daha geniş bir kesimi kapsayacak platformlar oluşturmak ve bunlar üzerinden de bölgede politikalarımızı hayata geçirmek yalnızca bir zaman sorunudur. Fakat aynı zamanda hedeflerimiz arasındadır.

***

Partiye ulaşmanın öngünlerini yaşadığımız bir dönemde yeni gelişen sanayi bölgelerine yönelik çalışmamızın bir örneği olarak ele alınacaktır Trakya çalışması. Önümüzdeki yıllar sınıf mücadelesinde Trakya sanayi işçilerinin seslerini ve partili mücadelelerini daha güçlü duyacağımız yıllar olacaktır.

Y. NEHİR

Öncü-kitle ilişkisi üzerine

Geniş işçi kitleleri, yemek sorunundan ücret sorununa kadar bir dizi sorunun çözümü için mücadeleye atılırken kendi başlarına karar alıp uygulamazlar. Her zaman hareketliliğin başını tutan, ona kendi verili bilinciyle yön vermeye çalışan, genel kitleden biraz daha önde olan kişiler vardır. Kitlenin gözü bunların üzerindedir. Yaptıklarını ve söylediklerini dikkatle izlerler. Onlardan bağımsız adım atmazlar.

Öncü kimlik nedir? Öncü kimliğin kriterleri nelerdir, ve neden "öncü" özel öneme sahiptir.

Öncü işçiler, verilen mücadelede aldıkları tavır ve yaptıkları ile belirleyici bir role sahiptirler. Onlar, genel kitle üzerinde saygınlığı ve ağırlığı olan, elini taşın altına sokmaktan çekinmeyen, bedel ödemekten korkmayan, kitleyi mücadeleye seferber edebilen, yöneten, sorunlara çözüm üreten, yön veren kişilerdir. Genelde öncü kimlik elbetteki sosyalist kimliktir. Fakat bir de de sosyalist olmayıp, devrimci fikirlerle tanışmamış kendiliğinden hareketin öncüsü vardır. Bizzat yaşamın içinde görüyoruz ki, sınıfın penceresinden bakma konusunda bir çok "devrimciye" taş çıkaran nice işçi vardır. Öncüyü kazanmak bu nedenle çok önemlidir.

Yıllardır işçilik yapan, dürüst, hakkını arayan, boyun eğmeyen, ama Ecevit'i işçi haklarına sahip çıkan biri olarak tarif edecek kadar devrimci politikadan uzak bir işçi tek başına eylem örgütleme işine girişebiliyor. Aylardır verilmeyen ikramiyelerin ödenmesi için tekbaşına imza topluyor. En başa da kendi imzasını atarak. Öyle ki, bir-iki kişi dışında, ustabaşılar da dahil, hemen herkesin imzasını alıp patronun karşasına dikilebiliyor. "Atılmaktan korkmuyorum, biz hakkımızı arıyoruz, bunu almak içinde yapılması gereken neyse onu yapıyorum" diyor.

Dikkat ediniz, **"biz"** diye konuşuyor. Bu "bizi"i harekete geçirmek için kendini çekinmeden ortaya koyuyor. Şöyle diyor o arkadaş: "Ben kalifiye biriyim, her yerde yüksek ücrete iş bulurum, sorun tek başına benim ücret sorunum değil. Biz üretiyorsak, emek harcıyorsak karşılığını da istiyoruz. Yaptıklarım bunun içindir." Tekrar ediyorum bu işi yapan ve bunları söyleyen işçi devrimci fikirlerle hiç tanışmamış biridir.

Öncü ile kitle ilişkisi

Öncü işçi içinde bulunduğu kitle içerisinde dolaysız bir etkiye ve saygıya sahiptir. İşçiler yaptıkları ve yapacakları için bu kişilerin ne düşündüklerini sorma ve öğrenme ihtiyacı duyarlar. Bu iş sorunundan özel sorunlarına kadar geniş bir alanı kaplar. Öncünün söyledikleri onlar için önemlidir. Zira davranışlarını buna göre düzenler, tutumlarını buna göre belirlerler.

Kitlenin düşünüş tarzı çok çeşitlidir, ama bunu birkaç ana eğilim altında toplayıp tanımlayabiliriz. Bana dokunmayan yılan bin yaşasın diyenler vardır. Bunların ana özelliği korkularının olmasıdır. Bu basit bir işten atılma korkusu değildir. Kurulu bir düzenleri vardır. Bunun bozulmasını, değişmesini istemezler. Bu yüzden yaşamlarını altüst edecek herşeyden uzak durmaya çalışırlar. Hayatlarındaki her gelişmeyi "buna da şükür"le karşılarlar.

Bir de sürekli yakınan kişilikler vardır. Her türlü iş, olay ve gelişme onların yakınmalarına bir fırsattır. Yakındıkları durumu değiştirmeye ise çok hevesli değillerdir. Hemen hemen herşey hakkında görüşlerini söylerler. Böyle kişiliklerin bir kısını genel eğilimin peşinden sürüklenir, diğer kısmı ise kendi çıkarlarına göre hareket ederler. Sonuç olarak bu kişilik tutarsız bir kişiliktir.

Bir de güce tapanlar vardır. Güce tapanlar, gücün nerede ve neyi savunduğuyla ilgilenmezler. Onlar için gücün kendisi önemlidir ve onun peşinden giderler.

Kimileri bir hareketliliği örgütleyemez ama bir hareketlilik olduğunda peşine takılıp sürüklenirler. Bu kişilikler kendiliğinden hareketin yayılmasında özel öneme sahiptirler.

Kimi ise güven arar. Elini taşın altına koymaktan çekinmez, yanında önünde yol

gösterecek yiğit insanlar arar. Bu kişilikler öncüyle en çok sıkı bağlara sahip olan kısmı oluştururlar. Ve bunlar hareketliliğin geliştirip, öne çıkaracağı "yeni öncü" potansiyelleridir.

Son olarak her birinin farklı eğilim ve açmazları olmasına rağmen genel hareketliliğin peşinden sürüklenenler de vardır. Bunlar fikir üretemeseler de, eğer güvenleri kazanılırsa ve baştan onay vermişlerse sonuna kadar giderler.

Öncü kitleden yalıtık değildir. Kitleyi etkileyen herşey öncüyü de etkiler. Kimi zaman geriye düşer, kimi zaman çok öne fırlar. Kitle nasıl öncüden etkileniyorsa, öncü de kitleden etkilenir.

Öncü kitleyi ileri çekmeye çalışırken farkında olmadan gerileyebilir. Yeri gelir kitlenin geri eğilimleri öncüde hayat bulur, hatta bunun teorisini yapar. Kısacası öncü şu ya da bu düzeyde, içinde yaşadığı sosyal çevre ilişkilerinden etkilenir. Bu ilişkilerden koparilmış bir öncü kişilik tanımlaması olamaz.

Kendiliğinden hareketin öncüsü her zaman yaptığının tam farkında olan, ona göre davranıp hareket eden değildir. Nesnel koşullar iradi müdahaleyi kısıtlayabilir, onun etkilerini sınırlayabilir. Doğru adım da, yanlış adım da atabilir.

Kitleyi kendi ve toplumsal sorunlar çerçevesinde hareket ettirmek, mücadeleye sevk etmekte öncünün rolü büyüktür. İşte tam da bu yüzden öncüyü kazanmak özel öneme sahiptir. Öncüye ulaşılırsa onun vasıtasıyla kitle üzerinde dolaysız bir etkide bulunma şansı da yakalanır. Peki öncüyü kazanmak tek başına yeterle midir? Kuşkusuz ki hayır. Elbette kitle hareketi içerisinde oynadığı rolün belli bir önemi vardır. Fakat tek başına bunun çok şey ifade etmediği de tartışmasızdır.

İşte bu yüzden öncüyü kazanmak ne kadar önemliyse, öncünün dolaysız etkilediği ve etkilendiği kitleyi kazanmak da o kadar önemlidir.

Öncü bedel ödemekten çekinmeyen militan bir kişiliğe sahip olabilir. Ama sadece öncülerin bu özelliklerinden hareket edilerek müdahale edilirse, sözgelimi, direniş ya da grevdeki kitlenin önüne ilk etapta kaldıramayacağı şeyler konulursa, bırakın o kitleyi kazanmayı öncünün kitleden kopmasına ve soyutlanmasına yol açılır. Elbetteki tersi durumlar da olabilir. Öyle anlar olur ki kitle militanlığıyla, hareketliliğiyle öncüyü aşabilir.

Dolayısıyla, sadece öncüye dönük müdahale ne kadar eksikse, kitleyle sınırlı bir propaganda da o kadar yetersiz kalır. Hem öncüyü hem de kitleyi kazanmayı hedefleyen, kitle üzerindeki etkiyi öncü üzerinde basınca dönüştüren, öncünün yerini kitleleri etkilemek için değerlendiren bütünlüklü bir perspektife sahip olmak gerekir.

Öncünün tıkandığı, soluğunun yetmediği zamanlarda önünü açmanın, kitlenin yeni öncüler çıkarmasının ve bunları kuşatıp kazanmanın yolu, bu ikili müdahale tarzının iyi kavranıp uygulamada azami ihtimamı göstermekten geçmektedir.

T. UFUK

DİSK'in Ankara yürüyüşü...

(Baştarafı s.5'de)

atılacaklardır. Eğer şu anda bu bürokratlar başta kalabiliyorlarsa, bu, sınıf hareketinin verili durumu ile açıklanabilir. Tabii ki burada diyalektik bir ilişki vardır. Birbirini etkileyen bir süreç işlemektedir. Fakat her eylem, direniş işçiler için bir eğitim aracıdır. Mücadeleler içinde eğitilerek bu mücadeleden zayıflayarak değil, güçlenerek çıktıkları oranda da sendika bürokrasisi ve sınıf hareketinin engelleri konusunda bir açıklık ve bir mevzi kazanabilirler. Bizlere düşende zaten sürecin bu şekilde yaşanmasını ve işçilerin güçlenerek çıkmasını sağlamak, bunun koşullarını yaratmaktır.

Sonuç olarak son eylemler, tabanda hiç de küçümsenmeyecek bir mücadele potansiyelinin olduğunu ortaya çıkarmıştır. Ya sermayenin saldırılarına örgütlü bir güçle cevap verilecek ya da daha dayanılmaz yaşam koşullarıyla karşı karşıya kalınacaktır. Bu ikilem, işçi ve emekçileri seçim yapmaya ve mücadeleden yana tutum belirlemeye zorlamıştır.

Kuşkusuz ki, bu bir ilk kıvılcımdır. Bu kıvılcımı büyütmek ise bizlerin sorumluluğunda ve omuzlarındadır.

Y. NEHİR

Sendikal politikada yetkinleşmeli, partili tarzda ustalaşmalıyız!

Sendikacılara tutum sorunu üzerine

Sendikacılarla ilişkiler ve sendikacılara ilişkin tutum sorunu değişik vesilelerle örgüt basınımızda işlendi. Fakat politika pratiklerimize baktığımızda bu alanda hala da ciddi biçimde zorlanıldığı gözlenmektedir. Siyasal sınıf çalışmasında devrimci politika üretmek bu gibi alanlarda da ustalaşmayı gerektirir. Sendikal alandaki çalışmada da bizim asıl sorumluluğumuz işçi yığınlarını kendi özdeneyimleri üzerinden eğiterek devrimci sınıf politikalarına kazanmaktır. Sendikacıların ya da sendikal kademelerde yer alan reformist akımların veya küçük-burjuva devrimciliğinin etkisi altındaki unsurlarının bu çerçevede değerlendirilebilecek bir enerjisi varsa, bunu da değerlendirebilmek bu sorumluluğumuzun bir uzantısı, bir devamıdır.

Yazının girişinde söylediğimiz gibi bu sorun ve buna ilişkin görevlerimiz basınımızda şimdiye kadar çeşitli yönleriyle işlenmiştir. Fakat, sorunlar bugün karışımıza bir dizi somut biçimleriyle ve daha geniş ölçekte çıkıyor, ki bunun da bir mantığı vardır. Dün, daha genel özellikleri ve yönleriyle tartışıyorduk. Ya da daha çok karşılaştığımız ilk biçimlerinden hareketle. Çoğu örgüt birimlerimizde sınıfa dönük sistemli bir faaliyet, bu faaliyetin gerektirdiği çalışma tarzı henüz oturmamış veya oturma sürecinde olduğu ölçüde tartışma ve değerlendirmelerin çok da alıcısı olunmayabiliniyordu. Tartışmalar kendi pratiğimize yön verecek yaşamsal sorunlar olarak değil, genel geçer doğrular olarak anlaşılabiliyordu. Fakat şimdi, örgüt çalışmamız giderek daha geniş ölçekte, somut biçimleriyle proleter sınıf tabanına oturuyor. Şimdi sınıf kitlelerinin, fabrikaların içindeyiz ve işçi sınıfı yığınlarına pratik olarak yol göstermeninin, önderlik etmenin sorunlarıyla yüzyüze geliyoruz. Deyim yerindeyse sınıf çalışmamızdan ilk anlamlı adımlarını atmak, ilk deneyimleri biriktirmekten, partili tarza geçişin sorunlarıyla boğuşuyoruz. Bu süreç, farklı çalışına bögelerinde, farklı düzeyde, tarzda ve yoğunlukta yaşansa da, nihayetinde bütün örgüt şimdi yeni bir düzeyin sorun ve sorumluluklarıyla yüzyüzedir. Bu nedenle sendikacılara karşı tutum sorununun şimdi daha geniş ölçekte karşımıza çıkmış olmasında anlaşıymayacak bir durum yoktur. Geçmişteki yazılarda yer alan bazı ön uyarı ve değerlendirmelerin zamanında alıcı gözle incelenmemesine de şaşmamak gerekiyor. Ama, geçmeden belirtelim; bu olgudan çıkarılması gereken altın değerinde bir ders vardır: Örgüt basınımız, pratiğimize yol gösteren bir rehber, bir kılavuzdur. Bundan hakkıyla yararlanabilmek, onu işlevine uygun kullanabilmek, tüm örgüt, yoldaş ve taraftarlarımızın ihmal edemeyeceği bir sorumluluktur.

Sendikacılara karşı tutum sorunu, işçi yığınlarını devrimci sınıf politikasına kazanma sorunudur!

Sendikacılara karşı tutum sorunun, işçi sınıfı kitlelerini bizzat kendi öz deneyimleri temeli üzerinde eğiterek devrimci politik çizgiye kazanma sorununa bağlı olduğunu belirtmiştik. Elbette bu kapsamı hayli geniş bir sorumluluk alanıdır ve salt sendikalarla ya da sendikacılarla ilişkiler çerçevesi içinde anlaşılamaz. Mesele, esas ve genel çerçevesiyle işçi sınıfı kitlelerini, sınıfın devrimci ideolojisine-politikasına yabancı, sınıf hareketini baştan çıkaran, yanlış mecralara sürükleyen çizgilere karşı donatma, eğitme, özdeneyimleri üzerinden devrimci politik çizgiye kazanma sorunudur. Sendikacılar, bu geniş görevler alanının içinde ve onun bir parçası olarak, taşıyıcısı oldukları siyasal çizgi ve bu çizgi temelinde şekillenen tavır ve tutumlarıyla muhatabımız olurlar. Sendika ağaları, sınıf içinde burjuvazinin ajanlarıdır diye boşuna söylemiyoruz. Sendikal bürokraside ifadesini bulan ihanet çizgisi

doğrudan sermaye sınıfının çıkarlarının kollanmasına hizmet ediyor. Alt kademe sendikacılar ise bugün daha ziyade reformist çizginin taşıyıcıları rol oynuyorlar. Ama şu veya bu şekilde bir gün karşımıza devrimci demokrasinin politik temsilcileri olarak çıkabilecekleri gibi, yarın sendikal mevziler giderek proleter sosyalizmin temsilcileri tarafından da tutulacaktır. O halde sorun, bu her somut durumda farklı bir anlam kazanmaktadır. Bizim tutumumuz da bu durum gözetilerek şekillenmek zorundadır.Yani bu öylesine değişiklikler arzeden bir alandır ki, hazır reçeteler üzerinden tutum almaya kalkışmak daha başta girişimleri sakatlamak anlamına gelmektedir. Mesele, hangi sendikacıya ne tip tavırlar alınması meselesi değil, devrimci sınıf çalışmasında sendikal alanın yerini ve rolünü doğru kavramak, tüm fırsat ve imkanları sınıf içindeki devrimci çalışmanın ilerletilmesine dayanak olarak kullanmayı başarmaktır. Bu yeri gelir reformist eğilimleri olan, reformist çizginin taşıyıcısı kimi sendikacıları bu ya da şu biçimde etkileyerek onun konumundan yararlanmayı gerektirir. Yeri gelir, devrimci-demokrat bir çizginin taşıyıcısı olduğu halde, o anda aldığı politik tutumu son derece geri bir konumun ifadesi olur, hareketi ilerleten değil, gerileten bir çizgi önermekte ısrar eder ve dolayısıyla buna karşı katı ve uzlaşmaz bir tutum almak durumunda kalırsın.

Fakat sorun sendikalara ilişkin tutum konusunda karşımıza çıktığında ise, işin daha ayrı hassasiyet gerektiren yanları da ortaya çıkmaktadır. Sendikalar bugün izledikleri ihanet veya teslimiyet çizgilerine rağmen hali hazırda geniş işçi yığınlarının tek örgütü durumundadırlar. Bu yönüyle geniş işçi yığınları için alternatifi olmayan örgütlülüklerdir. Ya da şimdiki tek alternatifi daha beter örgütsüzlük ve atomizasyondur. Şu veya bu politik akımın herhangi bir temsilcisine karşı tutum sorununu tartışmıyoruz. Ki bu durumda dahi ideolojik mücadelenin katı ve uzlaşmaz tarzıyla, politik mücadelenin gerektirdiği esnek politik tutumun birbirine karıştırılmaması gerektiğini unutmamak gerekir. Sendikacılara karşı tutum sorununda ince eleyip sık dokumak zorundayız. Bugün işçi yığınları ancak sendikaları önlerine düştüğünde bir parça sert mücadelelere yatkınlık gösterebilmektedir. Şu veya bu sendika ağasından umutlarını kestiklerinde, bu güvensizlik farklı bir önderlik odağına güven duyma süreci olarak işliyorsa mücadele güçlenip büyümektedir. Sendikacıların içinde bugün sınırlı sayıda da olsa devrimci sınıf çizgisine yedeklenebilecekler olduğu gibi, iflah olmaz sermaye uşakları ve bu iki ucun arasında farklı tonlardan mücadele eğilimi taşıyanları vardır. Bu farklı eğilimlerde olan unsurları ayrıştırmak, buradan ortaya çıkacak enerji ve imkanı sınıf mücadelesinin ihtiyaçlarına, işçi sınıfının iktidar mücadelesi hedefine koşmak elbette önemli bir görevdir. Fakat tartıştığımız sorun, kesinlikle bununla sınırlı değildir. Mesele işçi sınıfı kitlelerinin kendi mücadelelerinin özdeneyimleri üzerinden eğitilip, kazanılmaları sorunudur. Sendikacılarda varsa ileriye dönük potansiyeli ayrıştırıp, devrimin hizmetine koşabilmek de zaten kendi içinde bir mücadeleyle olacak bir iş değildir. İşçi yığınlarını devrimci sınıf politikasına kazanma süreci sendikacilardaki ileriye dönük potansiyeli ayrıştırabilir, yeniden şekillendirebilir.

O halde, pratik politikada sendikacılara ilişkin tutum sorununda yetkinleşmekten ne anlamalıyız?

Şu veya bu sendikacının sermaye uşağı çizgisi, ihanetleri, bu kendiliğinden hareketin öncü kesimi ve geniş yığınlar tarafından biliniyorsa işimiz görece kolaydır. Cepheden karşımıza almak, işçi sınıfının çıkarlarına ihanet eden pratiklerinden hareketle teşhir ve mahkum etmek mümkündür. Bu zaten sınıf kitlelerinin de o anki eğilimidir. Ki bu durumda dahi, cepheden karşımıza almak basit bir çizgi tarzında işlemez. Mevcut görevleri, işçi sınıfının çıkarlarının gerektirdiği somut tutumları işleyerek ve bizzat bu temel üzerinde etkili bir ajitasyonun ardından ortaya çıkacak durum üzerinden bir teşhir faaliyeti yürütülebilinir. Bugün sendika konfederasyonları üst yönetiminin, Türk Metal sendikası bürokratlarının konumu yukarıdaki çerçeveye oturmaktadır. Fakat bu konum gözetilerek alınan tutum tüm sendikacılara karşı tutumla birebir uygunluk gösteremez. Örnek olsun: DİSK Tekstil-İş İstanbul 2 Nolu Şube Başkanı Kazım Doğan tescilli bir bürokrat, sermayenin yeminli bir uşağıdır. Tekstil işkolunda bir dizi

sendikalaşma çabasının satılmasının sorumlusudur. Bu çerçevede sektörün öncüsü nezdinde konum ve kimliği az çok belli olan bir kişiliktir. Bu durumu her vesileyle bir teşhir ve tecrit konusu etmek bir görevdir. Fakat yeni bir işyerinde sendikalaşma mücadelesine öncülük ettiğimizi düşünelim. Süreç hızlanıp, sendika için yasal başvuru aşamasına dayandığında, çoğu durumda işyerindeki işçi kitlesi nezdinde bu şahsın kimliği ve konumu açık değildir. Öncü kesimini belli ölçülerde uyandırıp hızırlamış olabiliriz. Fakat kitleye dönük uyarı ve müdahalelerimiz henüz çok sınırlı bir etki, bir ilk soru işareti yaratmıştır. Kaldı ki bu aşamada sendika yöneticisinin büroraktik kimliğine gereğinden çok vurgu yapmışsak aslında daha işin başında biz işçileri mücadeleden uzaklaştıran tutumlara girmiş, kendi işimizi zora sokmuşuz demektir. Esasta düzenin, sermayenin teşhirine, bu çerçevede işçilerin mücadele birliğine, özgücüne güvenine, hakkını söke söke alan bir çizginin vazgeçilmezliğine inandırmalıyız vb.Sendikaların bu mücadelede önemli yerleri olan işçi örgütleri olduğunu vurgulamalıyız. Düzenin etkili bir teşhiri ve sendika bürokrasisinin düzenle ilişkisini iyi işleyip etki yaratmamışsak sendika ağasının teşhiri bizi de vuran bir silaha dönüşebilir. Bu durumda biz çoğu kere işkolunun öncüsü için az-çok açık olan bir meseleyi, süreci baştan alarak bu yeni işyerinde işletmek sorunuyla yüzyüze kalabiliriz. Bu ne demektir? Bu, Kazım Doğan gibi tescilli bir haini bile, birden somut süreçler üzerinden görevlerine davet etmek, yapılması gerekenleri önüne koymak demektir. İş yapmaya zorlamaktır. Görevlerinden kaçtığı ve tam da bu nedenle işçi sınıfına ihaneti bu somut süreçte yeniden açığa çıktığı ölçüde somut bir teşhiri, işyeri komitesi etrafında kenetlenme tutumuyla birleştirirsek, gündemleştirmek demektir. Bunlar yapılmadan, bizim için açık olan, kitleler için de açık hale gelmez. Bunlar olmadan, işçi kitleleri kendi öz deneyimleri üzerinden eğitilip, devrimci sınıf politikasına kazanılmaz. Sendikacıların teşhirini kendi içinde ele almak çocukça bir solculuktan başka birşey değildir.

Kazım Doğan karşısında bile vazgeçilmez bir gereklik olan "görevlerine davet eden" esnek tutum, Petrol-İş'in, Birleşik Metal'in, Harb-İş'in vb. bir dizi sendikanın şube yöneticileri, işyeri temsilcileri sözkonusu olduğunda haydi haydi geçerlidir. Bu alandaki yanlışlar sadece bizleri sınıf kitlelerinden tecrit etmektedir. Herşey bitip direnişler satıldıktan sonra, "siz doğru söylüyordunuz" diyen birkaç öncü işçi dışında sol sekter politikanın sınıflar mücadelesinde gerçek bir karşılığı yoktur. Elbette bu yönlü zorlanmamız salt bizim pratik politikadaki eksikliklerimizden gelmiyor. Sınıf kitlelerinin mücadele bilinci ve savaşma azını buna etki eder. Fakat biz kendi cephemizden yapılabilecekleri en ileri düzeyde gerçekleştirip gerçekleştiremediğimizi sorgulamak durumundayız.

Yakın dönemde bir deneyim yaşadık. "Ortak direniş-ortak komite" şiarıyla devrimci kamuoyuna malolmuş bu deneyim değişik yönleriyle örgüt basınımızda tartışılıyor. Sonucu belirleyen bir dizi faktör var. İşçilerin bedel ödeme azmi ve kararlılığından, dışımızdaki güçlerin tutum ve davranışlarından ve sendikacıların ayak oyunlarına kadar. Fakat kendi cephemizden baktığımızda almamız gereken temel bir ders var. Brandi Tekstil direnişçileri üzerinden DİSK Tekstil bürokratları, somutta Kazım Doğan, şu veya bu ölçekte teşhir olmuş, tecrit edilmişti. Deyim yerindeyse ortak komite önerisiyle bu şube arasındaki ilişkide onu dışlayan bir tutum almak işin kolay yanıydı. Brandi işçilerinin çoğunluğu nezdinde eğer somut süreç gerçekten böyle idiyse iş kolay demektir. Fakat aynı kolaylık, Tıbset direnişçileri üzerinden Petrol-İş Aksaray Şubesine karşı, Reslan direnişçileri üzerinden Basın-İş'e karşı kesinlikle sözkonusu değildir. Direnişçilerin önemli çoğunluğu belli rahatsızlıklarına karşı hala sendikacılardan beklenti ve umut içindeydi. Ama, "ortak direniş-ortak komite" önerisi de direnişçilerde, özellikle de öncülerde güçlü bir yankı buluyordu. Çünkü bu hareketin, sürecin nesnel bir ihtiyacıydı. Sınıf dayanışmasını örmenin güçlü bir adımıydı. Bu süreçte, bizim sendikacılara karşı tutumumuz özel bir önem taşıyordu. Sendikacılar esasta bizi dışlamanın, ilk fırsata direnişlere artık bir son vermenin hesabını yapıyorlardı. Biz, esnek ve usta bir çizgi izlemek, sendikacıları ortak komiteye sahip çıkmaya ve ortadaki görevlere omuz vermeye çağırmak durumundaydık. Bu, onların

kaçınamayacakları, işçi sendikalarmda yönetici olmalarından gelen görevleriydi. Bunu öylesine özel bir basınca dönüştürebilmeliydik ki, ardından söyleyeceğimiz her söz işçi kitleleri üzerinde güçlü bir etki yaratsın. Ancak bunun üzerinden direnişçi kitlesi üzerindeki politik etkimizi güçlendirir, sendikacıları ya görevlerini yapmak, ya da teşhir ve tecrit olmak ikilemiyle yüzyüze bırakabilirdik. Bunu yeterli etkinlikte yaptığımızı söyleyebilirmiyiz? Bu tartışmaya tümüyle açık bir durum. Sendikacıların etkimizi boşa çıkarmak ve direnişleri bir an önce sona erdirmek tutumlarını etkisiz kılamadığımız ve "ortak direniş-ortak komite" girişimini boşa düşürmelerini engelleyemediğimize göre bizim yetersiz kaldığımız alanlar da mutlaka vardır. "Ortak direniş-ortak komite" politik bir adımdı ve bizim böylesi bir komitenin sendikacıların denetimine verilmemesi yönündeki tutumumuz son derece doğruydu. Çünkü, onlar komiteyi yaşatmak ve işlevsel hale getirmek için değil, etkileri altına alarak sendikal gericiliğin işçi eylemleri üzerinde denetimini kaldırmaya yönelik bu son derece önemli adımı boşa düşürmeye çalışıyorlardı. Böylelikle de tekrarını olanaksız hale getirmek, en azından mümkün mertebe zorlaştırmak istiyorlardı. Ama bu doğru tutumumuzu komite nezdinde ete-kemiğe büründürebilmek işçilerden geniş kesiminden gerekli aktif desteği sağlamakla olanaklıydı, sendikacıların bozucu tutumununu da ancak böyle boşa çıkartabilirdik. Ne var ki, ön çalışmamızın yetersizliği, işçilerdeki mevcut geri bilinçle üstüste düşünce ve başta reformist çevreler olmak üzere sendikal gericiliği aşacak bir kuvveti ortaya koyamadığımız ölçüde komiteyi de yaşatamadık.

Peki sendika yönetecilerinin ortak komiteye katılmaları bizim için bir ilke sorunu muydu? Elbetteki hayır. Bizim sorunumuz, direnişlerin sendikal bürokrasinin denetimi dışında tutulabilmesidir. Bu ihanet şebekesinin işçi eylemlerini pasifize etmelerini engeleyecek hususları titizlikle gözetmektir.

Çıkartılacak ders yeterince açıktır. Her somut durumda işçi yığınlarının kendi özdeneyimlerinden öğrenmesini sağlamasını bilmek gerekir. İşçi kitlelerini devrimci sınıf çizgisine kazanma sürecinin ihtiyaçlarını gözeten, sendikalarla ve sendikacılarla ilişkiyi de böyle somut bir kaygı üzerinden hayata geçiren bir çizgi izlemek zorundayız. Bizim için açık olanı, sınıf kitleleri için de açık hale getirebilmeliyiz. Öte yandan, sendikacıların içindeki hainlerle ilerici ve mücadeleye yatkın unsurları ayrıştırma ve mücadelenin hizmetine kazanma gibi temel bir kaygı da hep taşımalıyız.

İstanbul İl Komitesi

Anayasal hayaller...

(Baştarafı s.23'de)

burjuvazisiz idare etmek zorunda kalma korkusu arasında çaresizlikle yalpalayan küçük-burjuvaların güçsüz, işe yaramaz bir meclisi olacaktır.

Kurucu Meclis sorunu, burjuvaziyle proletarya arasında sınıf mücadelesinin seyri ve sonucu sorununa ***tabidir***. Sanıyorum, Kurucu Meclis'in bir Konvet olacağı ifadesini sarfeden "Raboçya Gazeta"ydı. Karşı-devrimci burjuvazimizin Menşevik uşaklarının kof, acınası, aşağılık palavracılığı için okullarda okutulacak bir örnektir bu. Bir "Frankfurt Laklakhanesi"ya da Birinci Duma değil, bir Konvent olmak için, bunun için cesaret göstermek gerekir, karşı-devrimle anlaşmak değil ona acımasız darbeler indirmeyi bilmek ve bu güce sahip olmak gerekir. Bunun için iktidarın, verili dönemde en ileri, en kararlı, en devrimci sınıfın elinde bulunması gerekir. Bunun için onun, kentte ve kırda tüm yoksul halk kitlesi (yarı-proleterler) tarafından destekleniyor olması gerekir. Bunun için herşeyden önce karşı-devrimci burjuvazinin, yani herşeyden önce Kadetlerin ve ordunun üst yönetiminin acımasızca tasfiye edilmesi gerekir. Bir Konventin reel, sınıfsal, maddi koşulları bunlardır. "Raboçaya Gazeta"nın palavracılığının ne kadar gülünç, Sosyal-Devrimcilerle Menşeviklerin bugünkü Rusya'da Kurucu Meclis üzerine anayasal hayallerinin ne kadar sonsuz aptalca olduğunu kavramak için bu koşulları eksiksiz ve açıkça saymak yeter.

Seçme Eserler, Cilt: 6, İnter Yayınları,s.184-189

"Komünist hareketin sıra neferliğini tırnak tırnak kazanmaya kararlıyım!"

Komünist hareket saflarında siyasal faaliyet içerisindeyken düşmana tutsak düştüm. İşkencehanelerde düşman karşısında gerekli başarıyı gösteremedim ve yenik düştüm. Amacım, bu yenilginin nedenleri; arka planı konusunda açıklığa kavuşabilmek, bu açıklığı hareket noktası yaparak daha üst bir düzeyden siyasal iddiamı tekrarlamaktır. Bu benim açımdan bir siyasal varlık sorunudur. Benim durumumda bir insan için siyasal iddia demek, saflarından geriye düştüğüm komünist hareketle tekrar buluşabilmektir. Ne yapıp edip, "kapısından kovulduğum yere bacasından girmek!", bunun gereklerini en üst düzeyden yerine getirebilmek önümdeki en temel görevdir. Durumumu bütünüyle böyle görüyorum. Yaşam pratiğimi de bütünüyle bu bakışıma denk düşecek bir biçimde şekillendirmeye çalışıyorum. Buna yaşadığım yenilgiyi anlama çabası ve bundan çıkardığım sonuçlar üzerinden kendimi yenileme ve geliştirme gayreti de dahildir. Ne ölçüde başarılı olduğumu değerlendirecek olan ise yoldaşlarımdır.

İşkence altında yaşadığım yenilginin gösterdikleri üzerinden kendime yönelmeye çalışıyorum. Benim için asıl sorun, benim şahsımda yenilgiyi besleyip büyüten, ön süreçlerde taşıdığım zaaf ve yetersizlikleri gerçek anlamı ve boyutlarıyla kavrayabilmektir. Geleceğe dair bir iddia ortaya koyabilmenin ve bunun gereklerine hazır olabilmenin temel koşulu da budur.

Kişinin kendi süreçlerine ilişkin bir değerlendirme ortaya koyabilmesi, sağlıklı sonuç almayı engelleyebilecek bazı riskler taşır. Bu riskleri gerçekten sıfırlayabilmenin yolu devrimci bir duruş ve buna denk düşen bir yöntemsel kavrayış sahibi olmaktır. Bu ikisinden yoksunluk durumunda devrimci iddiaya hizmet edebilecek bir değerlendirme ortaya çıkmaz. Fakat gene de bir işe yarar; kişinin devrimci duruşunu kaybettiğine ya da hiç sahip olmadığına...

Daha önce hareketin bilgisine sundum. (...) İlk gün tüm avantaj benim elimdeydi. En şiddetli işkence seanslarını bu ilk gece yaşadım. Tek bir kelime konuşmadım ve sorgunun şekli bile bu doğrultuda gelişti. Sorulan tek şey "konuşacak mısın?" oldu. Bendeki zayıflıkların bütünüyle ortaya çıkmasına yol açan gelişmeler ikinci günün akşamı yaşandı. (...)

Düşman karşısında yenilgiyi kişinin yetmezlikleriyle, acıya dayanamaması ile ya da başkalarının çözülmesi, düşmanın herşeyi bilmesi gibi gerçekçelerle açıklama çabasına girmek, dürüst bir yaklaşım olmadığı gibi, devrime tutunmaya çalışanların tarzı, çözümleme ve izah yöntemi de olamaz. Sınıf devrimcileri her ne biçim altında olursa olsun, ortaya çıkan örgütsel-siyasal sorunları, kendilerini yalıtarak dışlarındaki nedenlerle açıklamaya çalışmazlar. Bu "dış nedenler", yukarda sayılan türden şeyler olabileceği gibi, "örgütün kadrolara gereken emeği vermediği, onları gerektiği şekilde yetiştirmediği" ya da "örgütün çalışma tarzında veya kadro politikasında yanlışlıklar bulunduğu" biçiminde "parlak tespitler" de olabilir. Fakat genel olarak siyasal çalışmanın ortaya çıkardığı sorunlar karşısında olsun, daha özelde işkencehanede yaşanan yenilgi karşısında olsun; komünist militan kimlik iddiası ortaya koyan bir devrimci için bunlar, yaşanan sorunu açıklamanın, gerekçelendirmenin ve çözüme ulaştırmanın zeminini teşkil etmezler. Bu "dış nedenler"e bilgiç bir edayla sarılmak, kişinin "devrimci irade, devrimci militan kimlik ve burjuvaziye karşı sınıf kini" türünden kavram ve değerlere yabancılaşmasını besler ancak. Ve bu aynı zamanda, sorunların altında ezilmiş, düzen karşısında devrimci siyasal konumunu kaybetmiş, geriye düşmüş aciz bir kimliğin göstergesidir.

Sınıf devrimcilerinin sorunların çözümünde reddettikleri bir diğer küçük-burjuva yaklaşım tarzı ise "günah çıkartma"dır. Bir devrimcinin

diğer siyasal sorunlarda olduğu gibi kendi olumsuz süreçlerine ilişkin değerlendirmeleri de örgütü ve yoldaşları karşısında "günah çıkartma" biçimine dönüşmemelidir. Günah çıkartarak tartışmak sınıf devrimcisinin yöntemi değildir. Belki o an için sorunu çözüyormuş gibi bir görünüm ortaya çıkabilir. Ama gerçekte sorun çözülmemekte, sadece üzeri örtülmüş olmaktadır. Ne denli ağır olursa olsun, bir devrimcinin siyasal-örgütsel yaşamındaki sorunlar, hatalar veya suçlar, eğer kişi devrimci iddiasına sahip çıkıyorsa, bütün açıklığıyla ortaya konur, örgütsel platformlarda değerlendirilir. Bundan ileriye dönük sonuçlar, dersler çıkartılmaya çalışılır. Eğer bizim temel kaygımız ve tüm çabamız, burjuvaziye karşı işçi sınıfının örgütlü siyasal mücadelesini yükseltmekse, bu tür platformlarda takınılacak tutum da tümüyle bu siyasal amacı gözeten bir doğrultuda olmalıdır. Sorunu anlamak ve kaynağını kurutarak aşmak temel çaba olmalıdır. Sinmek, ezilip büzülmek ve işi "Her şey benim hatamdan kaynaklandı. Tüm suç bende. Cezam neyse razıyım" kabalığına indirmek çözüm arayışı değil, asıl olarak kaçıştır. Suç varsa elbette cezası da olacaktır. Ama devrimcinin sorununun kendisi bu değildir. Böyle bir kafa, orta yerde duran sorunu gerçek boyutlarıyla kavrayamaz. Kendini yenileme ve aşma gücü de gösteremez. (...)

Ağzımızı açtığımızda "sınıf devrimcisi" ya da komünist kadro diyoruz. Bunlar basit ve rastgele kullanılabilecek kavramlar değildir. Yaşamın her alanında sermaye düzeninin prangalarından tam bir kopuşu; bir sınıf kinini; işçi sınıfı saflarında ihtilalci bir konumlanışı ve tüm bunların bileşeni olması anlamında bir siyasal iddianın doğrudan taşıyıcısı olmayı ve örgütlü siyasal mücadele iradesini ifade eder bu kavramlar. Komünist kadro ya da sınıf devrimcisi kavramları böylesine bir içeriğe sahipse eğer; zorluklar veya engeller sorunları açıklamanın aracı olmamalıdır. Akla gelebilecek tüm olumsuz koşullar birleşip işkencehanede düşmanın yanısıra üstüne yürüse dahi, iddia sahibine düşen tek bir görev olabilir. Taşıdığı siyasal misyonun gereklerine uygun olarak, tek başına da olsa bir örgüt gibi davranmayı başarmak ve bu uğurda her türlü bedeli ödemeyi bilmek.

Bu işkencehanede böyle olduğu gibi, yürütülen siyasal faaliyetin her alanında böyledir. Eğer ortaya konan siyasal iddiaya denk bir pratik yaşama geçirilemiyorsa, özellikle bugün bizim koşullarımızda dönülüp bakılacak yer, işin içindeki kadroların çeşitli biçimlerde yaşadığı eksiklikler ve zaaflardır. Bütün yoldaşlarımız bilir; doğru bir ideolojik çizginin başarısı veya başarısızlığı doğrudan onu yaşama uygulayacak kadrolara bağlıdır. Komünist hareketin ideolojik gücü herhangi bir tartışmayı gerektirmediğine göre, sınıf mücadelesinde ayağımıza dolanan siyasal-örgütsel herhangi bir sorunu, etkin siyasal mücadelenin önüne dikilen her engeli elbetteki kendi özgünlüğünü gözeterek kadro sorunuyla ilişkilendirmek yanlış olmayacaktır. Bu söylenenlerden her türlü olumsuzluğun tek sorumlusunun kadrolar olduğu gibi bir sonuç çıkartılamaz. Yapılan özellikle aksayan bir yöne vurguyu yoğunlaştırmaktır.

Son bir not daha... Ben yukarda değinmeye çalıştığım ilkesel yaklaşımları tutsak düşmeden ve sözkonusu yenilgiyi yaşamadan önce de biliyor ve anlamını belli bir düzeyde kavramakta zorluk çekmiyordum. Birlikte çalıştığım genç yoldaşlarıma sürekli söylediğim şeylerdi bunlar. Fakat işkencehanede yaşanan somut pratik, bunları nispeten soyut bir biçimde bilmenin tek başına yeterli olmadığını, siyasal-örgütsel pratik içerisinde bu ilkelerin mutlaka maddi bir zemine oturtulması gerektiğini gösterdi. Genç bir yoldaşım, yakın zamandaki bir yazısında şaşırarak belirtme gereği duymuş; ona "işkencede direnme tutumu için fiziksel güçlülük önemli değil. Önemli olan kafadaki-inançtaki güçlülüktür" diyordum. Süreç bunun yanlış olmadığını fakat eksik olduğunu gösterdi. Bir kadro kendi başına ne kadar olumlu özelliklere sahip olursa olsun, bunu; komünist hareketin sınıf yönelimine uygun devrimci bir pratikle birleştirip kaynaştıramadığı ölçüde bir yanı hep eksikli kalacaktır. Bu eksikliğin kanserli bir tümör gibi bütün bünyeyi etkisi altına alıp zayıf düşürmesi ise sadece bir zaman sorunudur. Süreç bunun doğruluğunu bizzat benim şahsımda ispatladı. (...)

***

İkibuçuk yıllık örgütsel yaşamımı iki dönem içinde değelendirmek gerekiyor. Bu bölümleme değerlendirme bize ek kolaylıklar

sağlayacaktır. Bugünden bakarak söz konusu iki döneme baktığımda farklı eksiklik ve zaaflarla kadro kimliği yaralanmış iki ayrı kadro örneği buluyorum karşımda. Birinci dönemdeki eksiklik ve zaaflar daha ikinci dönemin başlarında önemli düzeyde aşılmıştır. Ancak daha farklı kimlik sorunları, kavrayışsızlıklar ve zaaflar gene bu dönemde uç vermiştir. Dönemi, bölgeyi ve siyasal yaşama pratik müdahalenin sorunlarını bütünüyle anlayamamak; komünist hareketin ortaya koyduğu perspektiflerin ışığında kavrayamamak ve dolayısıyla yaşama geçirmede çeşitli yetersizlikler yaşamak; yetersizliklerin kaynağını doğru tespit edemediği durumlarda, bunların kendi şahsında ve yoldaşlarına yaklaşımlarında hatalı yaklaşımların zemini haline getirmek... Sonuç, komünist hareketin siyasal ve örgütsel süreçlerinin ortaya çıkarttığı görev ve sorumlulukların gereksinim duyduğu kadro niteliğini kendi şahsında gerçekleştirememek. Bunun en son halkasını düşman karşısında alınan yenilgi oluşturmuştur.

Biliyorum ki benim açımdan sözkonusu süreç çok daha farklı yaşanabilirdi. Bu, ilgili alandaki siyasal pratiğe de dolaysız olarak yansırdı. Dahası düşman, karşısında eğilmeyen bir komünist görebilirdi. Çalışma altında ezilmiş olsaydım tüm bunları en azından kendi adıma fazla problem etmeyebilirdim. "Yeteneğim bu kadarmış. Ben bu işi yapamıyorum demek ki" der siperi terkederdim. Ama sorun bundan öteyedir. Çalışmanın kendisi beni ezmemişti, altında kalmamıştım. En azından pratikte gücüm ve kapasitem daha fazlasına yetebilecek durumdaydı. Ama yanlış kavrıyordum; kendime, yoldaşlarıma ve çalışmaya yanlış bakıyordum. Kafadaki yenilgi böyle gelişti. Sorun bu yanlışları açığa çıkartabilmek, kendime yönelik müdahalenin zeminine dönüştürmek. Dün yapamadığımı bugün yapmak kararlılığındayım. Bu metin bu hesaplaşmanın bir ilk adımıdır.

***

(...) Organlar, hedeflenen alanlara yönelik anlamlı bir siyasal pratik içerisine sokulamadıkça yoldaşlar arasında çeşitli tartışmalar filizlendi. Bu bir yerde kaçınılmazdı. Tatmin edici bir siyasal faaliyetin içerisine girememenin yarattığ sorunlar ve tartışmalar giderek gelişti ve neredeyse organların temel uğraşı haline geldi. İş yapamamanın getirdiği ağırlık organların üzerine bir yük olarak bindi ve bu yer yer bir kilitlenmeye kadar gitti. (...)

Kendimizi tartıştırmamanın tek geçerli yolu vardı kuşkusuz. Eldeki güçleri, komünist hareketin ortaya koyduğu ideolojik-politik çizgi doğrultusunda gerçek anlamda bir siyasal faaliyet içerisinde konumlandırabilmek. Çalışma dinamizminin getirdiği güç ve olanaklarla da sorunların çözümüne yönelik kalıcı adımlar atabilmek. O dönem biz çalışma alanımızda böyle sağlıklı bir siyasal pratik içerisine giremedik.

Eldeki olanaklar üzerinden bakıldığında, yaptıklarımızın çok ilerisinde işler yapabilirdik o dönem. Bunun nedenlerine ilişkin bir dizi şey sayılabilir. Çalışma içerisindeki herkesi kapsayan toplam bir deneyimsizlik; siyasal faaliyetin araç ve biçimlerine karşı yabancılık; çeşitli olanakların sınırlılığı... Fakat her ne olursa olsun bu tür zorluklar güçlü bir siyasal iddia karşısında ve dolayısıyla etkin bir siyasal faaliyet önünde gerçek bir engel oluşturmazlar. Bunlar zaman zaman kimi işleri zorlaştırabilirler ya da belli gecikmelere neden olabilirler.

Kadro sorunları: Komünist hareket bu sorunları '95 başlarında gerçekleştirdiği 3. Konferans'ta hemen bütünüyle tartıştı. Bu konferansta yapılan tartışmalar ve varılan sonuçlar, benim konuyla ilgili pratiği ve o dönem yaşanan sorunları anlamam ancak, bu konferansın ortaya koyduklarını anlayabilmemle olanaklı oldu. (...)

Yaşadığımız sorunun birinci yönü kavrayışla ilgili. Önden belirli bir kapasiteye ve samimi bir çabaya karşın biz organ bileşenleri olarak o dönem, komünist hareketle gerçek bir ideolojik-siyasal bütünleşme yaşayamamıştık. Komünist harekete, sergilediği ideolojik düzey üzerinden yakınlık duymuştuk. Komünistlerin geleneksel devrimci hareket karşısında yakaladığı ileri platformu çeşitli yönleriyle görebilen ve ifade edebilecek düzeyde olan insanlardık. Geleneksel hareket içinde yer alan herhangi bir devrimci örgütte rahatlıkla görev alabilecek "ileri" bir konuma sahiptik.

Komünist hareketin savunduğu temel tezleri az çok belli bir düzeyden kavrama anlammda değil ama; onu alıp sınıflar mücadelesi içerisinde, pratik alanda ete kemiğe

büründürme, bir bakıma yeniden üretme anlamında yetersiz kaldık. Bu ne kadar pratik bir sorun gibi görünse de asıl olarak ideolojik bir zayıflıktı. Bu ideolojik yetersizliğin sonuçları, o gün bizim pratiğimizde üç değişik biçim altında ortaya çıktı.

1) Komünist hareketin gelişim süreçlerinden kopukluk; bu bana göre sözkonusu döneme sorunlarımızı anlayamamamızın en önemli nedeniydi. Yaşadığımız dar anlamıyla; bilgi alamamak, önderlikle görüşememek ya da yayınları takip edememek türünden bir şey değildi. Bizimki; yeni olmamız nedeniyle de, komünist hareketin o gün gelip dayandığı gelişme sürecinin ve bununla da bağlantılı olarak sınıf mücadelesinin, toplam siyasal süreçlerin getirip komünistlerin önüne yığdığı görev ve sorumlulukların kapsamını görememekti.

2. Genel Konferans öncesindeki ya da hemen sonrasındaki görevlerle, '94 ortalarındaki görevler aynı değildi. Öncekinde örgütü rayına oturtmak ve tasfiyeciliğin boşa çıkardığı önderlik kurumunu yeniden sağlıklı bir yapıya kavuşturmak, "önderlik sorununu çözmek" temel önemdeydi. Fakat tasfiyeciliğin tasfiyesinden ve nispeten tempolu bir gelişme sürecini yakaladıktan sonra sorunların mahiyeti değişmişti. MK'nın örgüte sunduğu MK Değerlendirmeleri -ki bu MK'nın örgüte sunduğu bir rapordur da- bu durumun en açık kanıtıdır. Aynı değerlendirmelerde, görevlere yapılan vurguların değiştiğini gözlemek de mümkündür.

"Mahalli planda gösterilmesi gereken etkin ve yaratıcı insiyatif, çalışmada plan, ısrar ve yoğunluk, olayların hızını yakalayacak bir çalışma temposu vurgularının tümü de şüphe yok ki dönemin genel sorunlarına ve devrimci sorumluluklarına sıkı sıkıya bağlıdır." (*EKİM 3. Genel Konferansı/Siyasal ve Örgütsel Değerlendirmeler*, s.267, Eylül '94)

Örgütün MK'sı böyle bir görevler çerçevesi çizdikten sonra yapılacak şey bellidir. Birçok değişik temel yazıda da asıl vurgu yerel insiyatife kaydırıldığına ve bunun anlamı net olarak ortaya konulduğuna göre kadrolara düşen bu görevleri boşa çıkartmamak için ne gerekiyorsa yapmaktır. Ancak, komünist hareketin gelişim süreçlerinden kopukluk olarak ifade ettiğimiz olgu burada kendini ortaya koymaktadır. Örneğin belli bir altyapı oluşturmak ya da daha yoğun yerel propaganda materyali hazırlamak ve dağıtmak konusunda yukarıda söylenenlere sınırlı da olsa bir cevap veren bizler, sınıfa yönelik etkin bir siyasal faaliyet örgütleme, organize etme ya da kendimizi buna uygun konumlandırma işini merkezi önderliğe havale ettik. Kuşkusuz bunun kendimize göre "sebepleri" vardı. Önündeki sorunlara 1.5-2 yıl öncesinin gözlükleriyle bakanlar için bahane çoktu. Örneğin "5. yıl" başyazısının şu bölümü, topu her zaman için merkezi önderliğe atmanın bulunmaz bir dayanağıydı.

"Ne var ki örgütün politik müdahale faaliyeti, bu faaliyetin sorunlarında ideolojik ve politik bakımdan tam bir açıklık gerektirir. Örgütün önüne sınıf hareketine müdahale ve sınıf öncüsünü kazanmayı görev ve hedef olarak koymak, kendi başına yeterli ve anlamlı değil. Bu çabaya ışık tutacak somut politika ve taktikler geliştirmek, bu tür bir çabanın ortaya çıkardığı ve çıkaracağı sorunları sürekli irdelemek, örgüt kadrolarını ve birimlerini bu alanda donatmak da gereklidir. Yürüteceği faaliyetin somut sorunları konusunda donanımsız kalan örgüt birimleri ya atalet içinde kalırlar, ya da verimsiz ve sonuçsuz bir çaba içinde çırpınıp dururlar. Bu alandaki önderlik boşuğunu kendi kavrayışlarıyla gidermeye çalıştıkları ölçüde ise, bu, bir dizi sağlıksız sonuçla birlikte örgütün pratik faaliyet hattında birliği yok eder."

Hangi dönemde, ne şartlar altında ve ne tür bir sorun karşısında söylenmiş, ne gam! 2. Genel Konferans'ta "Önderlik Sorunu" üzerine yapılmış tartışmaların rüzgarı da arkaya alındığı zaman her türlü sorunun kaynağını hemen işaret edersiniz; önderlik! Durum biraz buydu. Gerçi gerek *MK Değerlendirmeleri*'nde gerekse diğer başka yazılarda mahalli insiyatif üzerine söylenenler hiç sarsmıyordu değil. Bunlar zaman zaman önemli bir tartışma da açıyordu aramızda. Ama sonuca baktığında bunun bir düşünüş ve davranış tarzı haline geldiğini söylemek mümkün değil.

(...) Merkezi önderliğin bizimle daha yakın çalışmasını ancak bir kolaylık olarak görmemiz gerekirken ve bunun olmadığı koşullarda önümüzde duran görevlere kendi cephemizden sarılmamız gerekirken tersi oldu.

Merkezi önderliğin daha az zaman ayırabilmesi bir bahaneye dönüştü bilinçlerde. Bunu ancak 3. Genel Konferans'tan 2-3 ay önce ve nispeten aşabildik.

Oysa örgütsel organizasyon ilk oluşturulduğunda da, başka dönemde de, yoldaşlarla, yapılacak çalışmalara ilişkin konuşulup tartışıldı. Bu yoldaşlar sürekli olarak bölgemizde faaliyet yürüten yoldaşlar değillerdi ve dolayısıyla bölgenin doğrudan bilgisine sahip değillerdi. Bize aktardıkları edinilmiş genel birikim ve deneyimin soyutlanmış biçimiydi. Şu anda son derece doğal karşıladığım bu durum o zamanlar bizi tatmin etmiyordu. Özellikle fabrika organındaki tartışmalardan hatırlıyorum. Hareketin önderliği nasil olur da bu bölgede yürüteceğimiz çalışma hakkında önümüze somut bir plan program koyamaz, bizim önümüzü açamaz? Bize demeli ki; şu fabrikaya yönelik olarak işte böyle çalışacaksınız yoldaşlar. Bildiriyi şöyle hazırlayıp, şuralarda da dağıtacaksınız. İşçilerle ilişkileri işte şöyle kuracaksınız. Kısacası ayrıntılar ve ayrıntılar... Akla gelebilecek her ayrıntıda bizim için merkezi önderliğin yapacağı bir şeyler vardı. Bu onun sorumluluğuydu.

Elimize herşeyiyle eksiksiz bir örgütsel yapı ve bütünüyle tanımlanmış bir siyasal çalışma pratiği konulmasını bekliyorduk.

Sonuçta merkezi önderliğe yönelik bu beylik eleştiriler, siyasal perspektifle birlikte "denize itilmemiz"le ve bu arada kendi çabamızla az buçuk yüzme öğrenmemizle hızını ve yoğunluğunu kaybetti. '95'in ilk ayları bu "kendi yağında kavrulma" bilincinin belli bir düzeyde oluştuğu dönemdir. Dönemin genel siyasal gündemine yönelik bir dizi müdahale bölgenin kendi insiyatifiyle ve burada üretilen araçlar üzerinden yaşama geçirildi. Bir fabrikaya yönelik belli çalışmalar dışta tutulursa, kullanılan insiyatif daha çok genel teşhir ve ajitasyona ilişkin çabaları içeriyordu. Gelişen eylemlere ve kitlelere önderlik etme ya da sınıfın öncü unsurlarıyla birleşme, onları örgütleme gibi bir perspektifle kurgulanan toplam bir siyasal faaliyet henüz ortada yoktu. Bu bizi kavrayışsızlığın bir diğer boyutuna götürüyor.

Örgütselinşanın ve teorik-siyasal gelişmenin sınıfa müdahale çabasından ayrı düşünülmesi; Genel teşhir ve propaganda konusunda gösterilen kısmi insiyatif ve pratik alanda buna bağlı canlanma saklı tutulacak olursa, sınıfa yönelik çalışma konusunda; bu en asli sorumluluk alanmda henüz bakışımız ve yönelimimiz netleşmemişti. Sınıfa ilgimiz, genel propagandanın ağırlığını belli fabrikalar üzerinde yoğunlaştırmaktan ibaretti neredeyse. Komünist hareketin sınıf yöneliminin asgari düzeyde de olsa yetkin bir ifadesi olabilecek bir çalışmamız, daha doğrusu bunu koşullayacak bir bilinç açıklığımız yoktu.

Kendimiz siyasal olarak sınıfın önderlik ihtiyacına ne ölçüde yanıt verebiliriz türünden müdaheleyi kolaylaştıracak sorulara yanıt aramak yerine, sanki biz çalışmaya bir başlarsak bütün öncü işçiler ardımızdan gelecekmiş gibi bunu sağlayacak mucizevi bir yöntem ve çalışma tarzı arıyorduk.

Hedeflediğimiz alanlara yönelik somut pratik çalışmalara girmeden önce herşeyi fazlasıyla ince eleyip sık dokuduğumuz inkar edilemez bir gerçeklikti o dönem. Bunun bir yanı hareketin ortaya koyduğu politikaları içselleştirmememekten kaynaklı bir "ne yapacağını bilmezlik" durumuysa, bir diğer yanı da kadroların insiyatifsizliğiydi. Alana ilgili her şey önden öğrenilecek, her şeyi şaşmaz biçimde kapsayan planlamalar yapılacak vs. Kısacası böyle yaparsak herşeyin bizim istediğimiz yönde gelişeceğini, denetimimiz altında yürüyeceğini düşünüyorduk. Fabrika biriminde bu çerçevede gündeme gelen bir çok anlamsız tartışma yaşandı. İçerikleri yönünden bu tartışmalar hakkında çok şey söylenebilir. Ancak şu anda bu gerekmiyor. Önemli olan da zaten içeriklerinden öte, hemen hiç bir somut siyasal etkinlik yürütülmeden bu tartışmalara gömülünmesiydi. İdeolojik çizgiyi en uygun biçimde pratiğe aktarma kaygısından bile türese bu tartışmalar nesnel olarak pasifizmin, yoldaşlar arası geri didişmelerin örtüsüne dönüşebildi. (...)

Özetle, teorik-siyasal gelişimi ve örgütsel inşayı, büyük ölçüde sınıfa pratik siyasal müdahale çabasından kopuk ele almamız; teori-pratik bütünlüğünü en başta bilincimizde doğru kuramayışımız için belli bir dönem atıl kalındı. Oysa elimizdeki ilk bilgiler ve mevcut siyasal-örgütsel olanaklar üzerinden önümüze koyduğumuz hedeflere ciddi bir şekilde

yönelebilmemiz gerekiyordu. Organ olarak ya da toplam faaliyet alanı olarak gelişmenin bir koşulu da buydu. Bu gerçekleştirilmediği ölçüde faaliyet cılızlaşmakla kalmadı, tersten kadrolar üzerinde de tahrip edici bir etkene dönüştü. (...)

İlk dönemde benim durumum:

Tüm bu dönem, örgütlü mücadelenin eşiğinden yeni girmiş biri olarak benim yaşadıklarım ne olmuştur? Bir dönemin kuşağından biri olarak sürece bakarak devam etmek gerekiyor.

(...) Bu kuşak, 12 Eylül atmosferinde yetişmiştir. Dönemin edilgenleştiren, apolitikleştiren, kısacası kimliksizleştiren sosyal-politik ortamında kişilikleri yara bere içinde kalmıştır. Tüm bunlara rağmen çeşitli etkenlerle yaşıtları arasından öne çıkmış ve devrimci saflara yakınlaşmışlardır. Bu yönelimi besleyen nedenler ne olursa olsun, bir şekilde devrimci mücadele ile tanışmıştır. Hemen hemen benzer bir yönelim dalgasının içerisinde olan küçük-burjuva öğelerden farklı olarak toplumun alt kesimlerinden gelmektedir. Bununla bağlantılı olarak, mevcut düzenle çelişkisi çok daha somuttur. Düzenle ciddi maddi bağları yoktur. Daha çok şey söylenebilir örgütsel yaşamı önceleyen süreçler hakkında.

Kendimle devam etmek istiyorum. Bu sayılan özelliklerle tanımlanabilecek bir ön süreç yaşayarak, belli bir politik gelişme ve komünist hareketle buluşma konusunda harcanan çabadan sonra saflarda yerimi aldım. Önemli eksikliklerim vardı. Olmasını da bugün doğal karşılıyorum. Başka türlü; yani siyasal bakımdan daha nitelikli gelişmemin koşulları ya da bunu zorlayacak bir bilinç, komünist hareketle tanışmadan önce sözkonusu değildi çünkü. Zaten ben de sorunumu, örgütlü mücadeleye başlamadan önceki yaşantımda aramıyorum. Belki kökleri eskidir ama, çıplak olarak dışa vurumu örgütlü mücadeleye başladıktan sonraya aittir. Çalışmalar başladıktan sonra, görevler karşısındaki yetmezliklerimin gerçek boyutlarını anlama ve ısrarlı bir şekilde kendime yönelme çabası göstermedim. Onun yerine, varolan kimi yeteneklerimi öne çıkartarak "bakın işte, ben de bunları yapıyorum, bunlar da önemli" türünden bir çabayla varolan becerilerimi geliştirerek çalışmanın hizmetine sunmaya uğraştım. O günün şartlarında benim becerilerim gerçekten işe yarıyordu. Ne kötü ki bu durum, benim zayıf yanlarımı büyük ölçüde gizliyordu. Fabrika organındaki siyasal insiyatifsizlik belki bir ipucu olarak değerlendirilebilirdi. Fakat alandaki ve organdaki diğer insanların da inisiyatif konusunda kayda değer bir üstünlükleri olmadığı için benim eksikliğim çok ciddi bir sorun olarak gündeme gelemedi. Oturmuş bir örgütsel yapı ve nispeten gelişmiş bir siyasal çalışma sözkonusu olsaydı, muhtemelen bu durum bana rağmen de olsa gündeme gelir ve basınç altında kalırdım. Bunun olmadığı koşullarda iş bana kalıyordu.

Ben ise biraz önce de belirttiğim gibi dönüştürülmeyi, geliştirilmeyi çoğunlukla örgütten bekler bir tutum içerisindeydim. Bu gelişmeye karşı bir dirençten kaynaklanmıyordu. En ufak bir somut müdahalede buna uygun davranış sergileyebiliyordum. Yaşamımı örgütün talepleri doğrultusunda düzenleme konusunda en ufak bir problemim yoktu. Ama işte "talep edilmesini" beklemek gibi daha köklü bir sorunum vardı.

Komünist militan kimlikte zayıflık, insiyatifsizlik, kendine güvensizlik, ıneınur kafalı devrimcilik tarzı... Tüm bu sorunlar büyük ölçüde içiçe geçmiş halde yaşanırlar. Sözünü ettiğim dönemde benim sorunlarımın genel çerçevesi de bunlardan oluşmaktadır.

Sorunların çözümüne yönelik hareket noktam, dönemin toplam ihtiyaçları üzerinden, komünist hareketin ideolojik çizgisine ve sınıf yönelimine uygun bir kadro tanımlamasını yapabilmek olurdu kuşkusuz. Komünist hareketin o günkü siyasal süreçler içerisindeki yerini ve anlamını; buna dayanarak da bize, yani kadrolara düşen görev ve sorumlulukları kavrayabilir; sağlanan bu kavrayışı, kendime yönelmenin zemini haline getirebilirdim. Yetersizlikler karşısında bütün çözümleri örgütten beklediğim, sorunlu yanlarımı sorunsuz yanlarımla perdeliğim koşullarda bu mümkün olmadı. Kendimi göremedim.(...)

Yenilginin anlamı:

(...) Bir hareketin kendi kadrolarını bulması dinamik bir süreçtir. Bizim özelimizde komünist hareket kendini öncelikle ideolojik planda tanımlamıştır. Geleneksel devrimci hareketten sert bir ideolojik kopuş yaşayarak

siyasal iddiasını ortaya koymuştur. Daha bu andan itibaren de oluşturduğu ideolojik hat ve içine girdiği sınıfsal yönelimle bağlantılı görev ve sorumluluklarını tanımlamış, önüne hedefler koymuştur.

Bu görev ve sorumlulukları yerine getirecek, başarıya ulaştıracak olanlar doğaldır ki komünist hareketin kadroları olacaktır. O halde görev ve sorumlulukların altından kalkabilecek kapasitede bileşenlerden oluşan bir kadrolaşma yaşanması gerekmektedir. Komünist hareket, kadro ve kadrolaşma sorununa, başından itibaren bütünlük içerisinde bakmış; kendi kadro normlarını üstlendiği siyasal misyonun ihtiyaçları üzerinden tanımlamıştır. Bugünkü dünya ve ülke koşullarında komünist hareketin ortaya koyduğu büyük iddia ve altına girdiği ağır sorumluluk gerçekten de bir çok bakımdan yetkin kadrolar tarafından yanıtlanabilecek kapsamdadır. Üstelik süreç ilerledikçe, dönemin yeni görevleri, kadrolardan daha farklı, daha kapsamlı nitelikler beklemektedir.

Yani söylenenden kısaca şu anlaşılmalıdır. Komünist hareketin ihtiyaç duyduğu kadrolar, genel geçer normlarla tanımlanamazlar. Siyasal süreçler ve kendi gelişim seyri ne tür görev ve sorumlulukları dayatıyorsa; komünist hareketin kadroları da bu doğrultuda kendilerini yeniden üretmekle yükümlüdürler. Aksi halde sürecin gerisine ya da dışına düşmek işten bile değildir.

Kendini ihtiyaçlar doğrultusunda yeniden üretmek, her gün yeniden kadrolaşmak. İşte esas olarak benim sorunum burada yatıyor. (...)

Sonuç

İşkencehanedeki yenilgiyi hazırlayan ön süreçleri bir ölçüde incelemeye ve görebildiğim eksiklikleri dile getirmeye çalıştım. Eksikli de olsa; bu aynı zamanda örgütlü yaşamımın bir bilançosudur.

Ne şekilde tezahür ederse etsin; gerek dışarda ve gerekse işkencehanede benim yaşadığım eksiklik ve zaafların tek bir asli temeli vardır. Bu, kendimi iradi bir müdahalenin konusu yapmaktaki tutukluktur. Kendimle hesaplaşmada yetersizliktir, bunun gerektiği konusunda kavrayışsızlıktır.

Kendime gerektiği sertlikte yönelmekte çoğunlukla liberal bir platformda kaldım. Kendimle hesaplaşamadığım ölçüde görev ve sorumluluklar karşısında tıkanıklıklar, kavrayışsızlıklar yaşadım.

İşçilik deneyimi olan, proleter kökenden gelen sayılı kadrolardan biri olmam, başkalarındaki bir çok zaafı yaşamamak (disiplinsizlik, örgütlü mücadele karşısında titreklik, küçük-burjuva sınıf özelliklerinin terkedilemeyişi vb.) bende bu konuda bir rahatlık uyandırdı. "İşçileşme"yi zaten işçi olduğum için hep dışımda algıladığım da oldu.

Kendi zaaflarıma yönelememek açık ya da gizli her türlü zaafın ürediği bir zemine dönüştü.

İdeolojik yetersizlik, siyasal insiyatifsizlik, sınıf kininin zayıflığı, devrimci militan kimlikteki ciddi gedikler... Tümü bir arada, komünistlerin siyasal iddiasını layıkıyla taşıyacak yeterlilikte bir kadro kimliğini kendimde cisimleştirememek gibi oldukça olumsuz bir sonucu doğurdu.

Yaşadığım yenilgi şu anda benim için hala en büyük ağırlıktır. Fakat eğer düzenin çöplüğünde kaybolup gitmek istemiyorsa bir insan; onurlu kalmak istiyorsa devrimden başka seçeneği yoktur.

Bu anlamda yenilgiden öğrenmek, çıkarılan sonuçları siyasal iddiayı ve devrimci onuru daha da yükseltmenin bir zemini haline getirmek benim gibi insanların önündeki tek çıkar yoldur.

Devrimci mücadeleden kopmayı bir an bile düşünmedim. Bir yoldaşın yazdığı gibi; "devrim bizim yaşamımızın ayrılmaz bir parçasıdır artık". Ve şunu da eklemek istiyorum. Devrim mücadelesi içinde komünist hareketten başka bir seçeneğimiz, alternatifimiz yoktur. Devrimci olunacaksa, bu iddianın gerçekten hakkı verilecekse, durulacak yer bellidir. Bu yer, komünist hareketin saflarıdır.

Kendimi aşmayı öğrendiğimi düşünüyor, biriktirdiğim deneyim ve dersler üzerinden siyasal iddiamı bir kez daha yineliyorum. Devrim ve sosyalizm kavgasında işçi sınıfının saflarında ben de varım.

Tırnak tırnak kazanmaya kararlıyım komünist hareketin sıra neferliğini.

Her şey parti için!

Yaşasın devrim ve sosyalizm!

Ö

Kongresi'nde ve Tüm-Rusya Köylü Temsilcileri Sovyeti Yürütme Komitesi'nde köylüleri "yatıştırmak" ve boş vaatlerle karınlarını doyurmak için sağ Sosyal-Devrimcilerin (Çernov Sosyal Devrimcilerde "Merkez" sayılmaktadır!) ne kadar çok çaba harcadıkları konusunda bizden daha iyi bilgiye sahiptir.

Burjuvazi küçük-burjuvaziden, ekonomik ve politik deneyiminden hareketle, kapitalist rejim altında "düzen"in (yani kitlelerin köleleştirilmesinin) korunması için gerekli olan koşulları kavramayı öğrenmiş olmasıyla ayrılır. Burjuvalar işadamıdır, politika sorularına da katı ticari, sözlere karşı kuşkuyla yaklaşmaya alışkın ve boğayı boynuzundan yakalamayı bilen büyük ticari hesap sahibi insanlardır.

Bugünün Rusyası'nda Kurucu Meclis, Sosyal-Devrimcilerden daha solcu olacak olan bir köylü çoğunluğu getirecektir. Burjuvazi bunu biliyor. Bunu bildiği için, Kurucu Meclis'in hemen toplanmasına karşı tüm kararlılığıyla mücadele etmeden.edemez. II. Nikola'nın yaptığı gizli anlaşmaların ruhuna uygun emperyalist bir savaş yürütmek, soylu toprak mülkiyetini ya da bedel ödemeyi savunmak- bir Kurucu Meclis ***olursa*** bütün bunlar imkansızdır ya da inanılmaz ölçüde zordur. Savaş beklemiyor. Hakeza sınıf mücadelesi de beklemiyor. 28 Şubat'tan 21 Nisan'a kadarki kısa zaman dilimi bile bunu açıkça kanıtladı.

Devrimin ta başından itibaren Kurucu Meclis üzerine iki görüş ortaya çıktı. Tamamen anayasal hayallere kapılmış Sosyal-Devrimciler ve Menşevikler meseleye, sınıf mücadelesinin adını bile duymak istemeyen küçük-burjuvanın körü körüne güveniyle bakıyorlardı: Kurucu Meclis ilan edildi ve Kurucu Meclis olacak, o kadar! Bunun ötesi fena olur. Bolşevikler ise şöyle diyordu: yalnızca Sovyetlerin gücü ve iktidarı sağlamlaştığı ölçüde Kurucu Meclis'in toplanması ve başarısı garantidir. Menşeviklerde ve Sosyal-Devrimcilerde ağırlık noktası kamu hukuku edimine: Kurucu Meclis'in toplanmasının ilanına, vaadine, deklarasyonuna verildi. Bolşeviklerde ağırlık noktası sınıf mücadelesine veriliyordu: Sovyetler zafer kazanırsa Kurucu Meclis garanti olacaktır, kazanınazsa garanti değildir.

Böyle de oldu. Burjuvazi tüm zaman boyunca Kurucu Meclis'in toplanmasına karşı kah gizli kah açık, ama kesintisiz, ısrarlı bir mücadele yürüttü. Bu mücadele, ifadesini, onun toplanmasını savaşın bitimine kadar erteleme isteğinde bulunuyordu. Bu mücadele, ifadesini, Kurucu Meclis'in toplanma tarihinin birçok kez ertelenmesinde buluyordu. Nihayet 18 Temmuz'dan sonra, koalisyon hükümetinin kurulmasından bir aydan fazla zaman sonra Kurucu Meclis'in toplanma tarihi saptandığında, Moskova'da yayınlanan bir burjuva gazetesi, bunun Bolşevik ajitasyonun etkisi altında gerçekleştiğini açıkladı. "Pravda"da bu gazeteden tam alıntı verilmişti.

4 Temmuz'dan sonra, Sosyal-Devrimcilerin ve Menşeviklerin lütufkarlığı ve ürkütülmesi karşı-devrime "zafer" getirdiğinde, "Reç"in ağzından kısa ama son derece dikkat çekici bir ifade kaçtı: Kurucu Meclis'in "mümkün olduğunca çabuk" toplanması!! Ve 16 Temmuz'da "Volya Naroda" ve Ruskaya Volya" da, Kadetlerin, bu kadar "kısa" süre içinde toplamanın "mümkün olmadığı" bahanesiyle Kurucu Meclis'in toplanmasının ertelelenmesini talep ettiklerine dair kısa bir haber yayınlanıyor ve karşı-devrime dalkavukluk yapan Menşevik Tsereteli daha bu kısa habere göre, toplantıyı 20 Kasım'a ertelemeye hazır olduğunu açıklıyor.

Böyle bir haberin ancak burjuvazinin isteğine rağmen sızabildiğine hiç kuşku yoktur. Böyle "ifşaatlar" onlar için elverişsizdir. Ancak hiçbir şey o kadar ince kurgulanmamıştır, eninde sonunda günyüzüne çıkar. 4 Temmuz'da zıvanadan çıkan karşı-devrim boşboğazlık ediyor. 4 Temmuz'dan sonra iktidarın karşı-devrimci burjuvazi tarafından ilk ele geçirilişine derhal Kurucu Meclis'in toplanmasına ***karşı*** bir adım (hem de çok ciddi bir adım) eşlik ediyor.

Bu bir olgudur. Ve bu olgu anayasal hayallerin tüm kofluğunu açığa çıkarıyor. Rusya'da yeni bir devrim olmadan, karşı-devrimci burjuvazinin (ilk planda Kadetlerin) iktidarı devrilmeden, halk Sosyal-Devrimci ve Menşevik partilerden, burjuvaziyle anlaşan partilerden güvenini çekmeden, Kurucu Meclis ya hiç toplanmayacak ya da bir "Frankfurt Laklaklıanesi" olacaktır, savaştan ve burjuvazinin "iktidarı boykot etme" perspektifinden ölümüne korkmuş ve burjuvazi olmadan iktidar olma şiddetli çabaları ile,

(Devamı s.15'de)

Anayasal hayaller üzerine-1

V.İ.LENİN

İnsanların, gerçekte varolmamasına rağmen, normal, düzenlenmiş, yasal, kısaca: "anayasal" bir hukuk düzenini varmış gibi görmelerinden ibaret olan politik hataya anayasal hayal denir. İlk bakışta, henüz anayasanın hazır halde bulunmadığı bugünün Rusyasın'da, Temmuz 1917'de, anayasal hayallerin ortaya çıkmasından söz edilemezmiş gibi görülebilir. Fakat bu büyük bir hatadır. Gerçekte şimdiki tüm politik durumun püf noktası, çok geniş halk kitlelerinin anayasal hayallerden ıuzdarip olmasıdır. Bunu kavramaden, Rusya'da şimdiki politik durum hakkında hiçbir şey kavranamaz. Anayasal hayallerin sistematik ve acımasızca teşhir edilmesi, tüm köklerinin ortaya serilmesi, doğru bir politik perspektifin yeniden kurulması temel alınmazsa, bugünkü Rusya'da taktik görevlerin doğru konması yönünde kesinlikle hiçbir adım atılamaz.

Bugünün anayasal hayalleri için özellikle tipik olan üç görüşü ele alalım ve daha yakından inceleyelim.

Birinci görüş: Ülkemiz Kurucu Meclis'in arifesinde bulunuyor, bu yüzden şimdi olup biten her şey geçici, pek önemli olmayan, tayin edici olmayan bir karaktere sahiptir, her şey yakında Kurucu Meclis tarafından yeniden gözden geçirilecek ve kesin olarak saptanacaktır. İkinci görüş: Belli partiler - örneğin Sosyal-Devrimciler ya da Menşevikler veya ikisinin bloku- halk içinde ya da örneğin Sovyetler gibi "en etkin" kurumlarda açık ve kuşkusuz bir çoğunluğa sahip; bu yüzden cumhuriyetçi, demokratik, devrimci Rusya'da bu partilerin, bu kurumların iradesi, genelde halk çoğunluğunun iradesi, çiğnenmek bir yana, atlanmamalıdır. Üçüncü görüş: Belli bir önlem, örneğin "Pravda" gazetesinin yasaklanması, ne Geçici Hükümet tarafından ne de Sovyetler tarafından yasayla saptanmadı, bu yüzden bu yalnızca tali bir olaydır, tesadüfi bir olgudur, asla tayin edici birşey olarak görülemez.

Şimdi bütün bu görüşlerin her birine yakından bakalım.

I

Kurucu Meclis'in toplanması ta birinci Geçici Hükümet tarafından vaat edilmişti. Kendisinin temel görevi olarak ülkeyi Kurucu Meclis'e kadar götürmeyi görüyordu. İkinci Geçici Hükümet Kurucu Meclis'in toplanma tarihini 30 Eylül olarak saptadı. 4 Temmuz'dan sonra üçüncü Geçici Hükümet bu tarihi en resmi biçimde onayladı.

Oysa Kurucu Meclis'in bu tarihte toplanmayacağı yüzde 99 bir kesinlikle varsayılabilir. Bu tarihte toplanacak olursa, o zaman -Rusya'da ikinci devrim zafer kazanmadığı sürece- tıpkı Birinci Duma gibi güçsüz ve yararsız olacağı da yüzde 99 bir kesinlikle varsayılabilir. Bundan emin olmak için, bir an için de olsa, beyninizi dumura uğratan o boş laf selinden, vaatlerden ve günün ufak tefek şeylerinden kurtulmak ve temel olana, toplumsal yaşamda her şeyi belirleyene: sınıf mücadelesine bir göz atmak yeter.

Rusya'da burjuvazinin toprak sahipleriyle çok sıkı kaynaşmış olduğu açıktır. Tüm basın, tüm seçimler, Kadet partisinin ve onun sağındaki partilerin tüm politikası, "kongreler"in, "ilgili" kişilerin tüm beyanları bunu kanıtlıyor.

Sosyal-Devrimciler ve "sol" Menşevikler arasındaki küçük-burjuva gevezelerin kavramadıkları şeyi, yani dev bir ekonomik devrim olmadan, bankalar tüm halkın denetimi altına alınmadan, kapitalist birlikler ulusallaştırılmadan, sermayeye karşı bir dizi en acımasız devrimci önlemler alınmadan Rusya'da toprakta özel mülkiyeti -hem de bedel olmadan- ortadan kaldırmanın ***imkansız*** olduğunu burjuvazi çok iyi kavrıyor. Burjuvazi bunu mükemmel biçimde kavrıyor. Ve aynı zamanda, Rusya'da köylülerin muazzam çoğunluğunun şimdi yalnızca çiftlikbeyi arazilerin kamulaştırılmasından yana olmakla kalmayacaklarını, aynı zamanda Çernov'dan çok daha solda duracaklarını biliyor, görüyor, hissediyor. Çünkü burjuvazi, gerek onun - Çernov'un- örneğin 6 Mayıs ile 2 Temmuz arasında çeşitli köylü taleplerinin sürüncemede bırakılması ve budanması konusunda ne kadar kısmi tavizler verdiği, gerekse de Köylü

(Devamı s.23'de)